

Soga om laksdølane

«Han var eg verst, som eg elska mest,» seier Gudrun Osvigs-døtter. Ho var den fremste av alle kvinner som voks opp på Island, både i venleik og vit, hevdar sogeforteljaren. Temaet var alt klassisk i norrøn litteratur på 1200-talet: kvinna som ikkje får den ho helst vil ha, og som sidan eggjar ektemannen sin til å drepe han. *Hans* kvinne skal ikkje «gå leande til sengs»... Sterke kjensler bryst i denne soga, og kvinnene spelar store roller. Det er ei modernistisk soge for si tid, skriven omkring midten av 1200-talet og påverka av den europeiske riddardiktninga som da tok til å bli kjend i Norden. Men det er òg ei typisk ættesoge med historisk grunnlag og med motiv frå den gamle Edda-diktninga. Forfattaren har vore ein mann med litt-rær danning og stor evne til å setje stoff frå mange ulike kjelder inn i eit helistøyppt verk — eit diktverk som er fullt levande etter sju hundre år.

Cand. philol. Bjarne Fidjestøl har laga denne nye omsetjinga frå gammalnorsk og skrive ei innleiing til boka.

DET NORSKE SAMLAGET KR 15,00

PERLITZ

DET NORSKE SAMLAGET

Norrøne Bokverk

Soga om laksdølane

Soga om laks- dølane

NORRØNE BOKVERK. 3.)

Denne serien byrja i 1907 under namnet Gamalnorske Bokverk, frå 1928 Norrøne Bokverk, hittil 44 nummer. Dei fleste er no utseld. Nokre har gått inn i billigbokserien Orion-bøkene. Frå 1968 kjem Norrøne Bokverk i nye utgåver som særskild billigbokserie.

I serien Orion-bøkene

Norrøne Bokverk -
eldre utgåver

2. Soga om Eirik Raude. Ved Ivar Eskeland. Kr 10,00.
21. Edda-kvede. Ved Ivar Mortensson-Egnund. Kr 22,90, innb. kr 26,50.
22. Sturla Tordsson: Soga om Håkon Håkonsson. Ved Kr. Audne. Innb. kr 32,75.
23. Njålsoga. Ved Aslak Lie-støl. Kr 22,90, innb. kr 26,50.
36. Soga om Gisle Sursson. Ved Øystein Freysadal. Kr 10,40.
38. Strengleikar eller Songbok. Ved Henrik Rytter og Kjell Venås. Kr 14,00, innb. kr 17,80.
41. Soga om Gunnlaug Orms-tunge. Ved Ivar Eskeland. Kr 6,05.
43. Gamalnorske lovstrykke. Ved Knut Robberstad. Kr 8,55.
44. Norske mellomalderbrev. Ved Per Tylden. Kr 6,75.

Edda-kvede. Ved Ivar Mortensson-Egnund. Kr 8,10.

Egilsoga. Ved Leiv Heggstad. Kr 8,35, innb. kr 17,20.

Kongsspegele. Ved Alf Halle-vik. Kr 8,35, innb. kr 17,20.

Snorre Sturlason: Den yngre Edda. Ved Erik Eggen. Kr 10,00.

Snorre Sturlason: Kongesoger. I-III. Ved Steinar Schjøtt. Kr 7,65 - 8,55 - 7,65.

Sverre-soga. Ved Halvdan Kohlt. Kr 14,00.

Norrøne Bokverk -
den nye billigbokserien

3. Soga om laksdølane. Ved Bjarne Fidjestøl. Kr 15,00.
33. Gulatingslovi. Ved Knut Robberstad. (I arbeid.)

[Laksdøla saga]
Soga om laksdølane

Omsett av

Bjarne Fidjestøl

DET NORSKE SAMLAGET

OSLO 1968

Copyright © Det Norske Samlaget 1968
Prenta med tiskot frå Norsk kulturfond

Omslag: Anisdahl/Christensen
Mariendals Boktrykkeri A/S, Gjøvik

Innhald

Innleiing. Av Bjarne Fidjestøl	7
Kjetil Flahev og hans ætt	19
Um den djupente	22
Hoskuld Dala-Kollsson	27
Grannelaget	30
Hoskuld og Melkor	32
Vigdís og Tord Godde	37
Rapsstad blir øydegard	45
Hoskuld og Hrut	49
Olav På fer utanlands	53
Olav gifter seg og set bu	63
Hoskuld Dala-Kollsson døy	69
Olav På og borna hans	74
Gudrun Osvisdotter	81
Torvald i Garpsdal og Tord Ingunnsson	87
Kotjellsfolket	91
Kjartan Olavsson	102
Bolle kjem heim	111
Kjartan kjem heim	117
Fiendskap	124
Hem	130
Hemmen for Kjartan	139
Gudrun og Snorre gode legg opp råd	148
Hemmen for Bolle	156
Torgils og Gudrun	167
Torkjell Øyolvsson og Gudrun	172
Bolle Bolleson	178
Torkjell Øyolvsson	185
Gudrun i alderdommen	192
Ordydingar	197
Ættetavle	198
Nammeliste	199
Kartskisse	210

Innleiing

Med skildringa av trekanten Gudrun Osvisdatter, Bolle Torleiksson og Kjartan Olavsson som sin kjerne er Soga om laksdølane ein av dei største kjærleikstragediar i nordisk litteratur, skildra med psykologisk djupsyn og stor litterær kunst. Enno, meir enn sju hundre år etter at soga vart skriven, har ho synt seg å vere eit fullt levande diktverk.

Men dei islandske sogene er ikkje berre dikning; dei gjer også krav på å vere historie, rett nok med meir eller mindre motstandskraft andsynes moderne kritikk. Vi gjer derfor sogene urett om vi les dei berre som historiske romanar i moderne tyding av ordet. Dei lange ættelistene, som er sjølve beingrinda i det historiske byggverket, kjennest såleis ofte unyttige og tyngjande for lesarar i vår tid. Men vil ein oppleve islendingesogene ut frå deira eigne føresemdader, må ein kunne seg å lese ættelistene i ro og mak, som om det galdt å få greie på våre eigne slektningar — det gjer det då òg — og har ein lese andre islandske soger, vil ein ofte få gleda av å råke att gamle kjenningar.

Soga om laksdølane er ei typisk *ættisoge*, og i hovudsaka er visst ættelistene å lite på. Her byggjer nok soga på gode kjelder, mellom andre på sjølve Are den frode, grunnleggjaren av den vitenskaplege historieskrivinga på Island. Det var å vente, for som sonens son til Gudrun Osvisdatter står han sjølv midt i ei av desse listene. Det høver seg endåtil så heldig at ein kan peike på eit direkte førelegg for sogeskrivaren, som skriv seg frå Are, ei stutt utgreiing om Snorre gødes liv og ætt, som finst i eit av handskrifta til Soga om øyrbyggene.

Elles er kronologien den beste mælestav å leggje på ein

historikar, og då får ikkje Laksdøla-forfattaren nokon særleg god karakter. Det er påvist at han har freista å ordne kronologien ut ifrå to faste punkt, innføringa av kristendommen på Island og Olav den heilagdes fall. Men han har ikkje vore klar over kor lang tid det var mellom desse hendingane, og tidsrekninga har derfor vorte inkonsekvant. Størst ugreie blir det mot slutten av saga. Forfattaren vil at Bolle Bollesson skal hennne far sin, og etter saga gjer han det tolv år gammal, men for at det skal skje, blir kronologien tøygd ut på ein måte som ikkje kan vere historisk. Det er såleis tydeleg at forfattaren her har sett seg ut over dei historiske kjensgjerningane for å auke Bolle Bollessons heider.

Kor mykje kan vi då tru på av hendingane i saga? Å avgrense det eintydig er umogeleg. Einar Ól. Sveinsson, som har gjeve ut saga og granska ho nøye, hevdar at det er ingen grunn til å tvile på hovudhendingane i saga. Det vil vel først og fremst seie at dei fleste personane er historiske, at dei har vore gifte som saga seier, at drapa er historiske osv. Utmålinga av hendingane, alle detaljar og den psykologiske motiveringa står då for forfattarens eiga rekning. Det er mange som meiner at Gudrunns siste replikk godt kan vere historisk, kanskje jamvel sjølve utgangspunktet for oppføringa av det psykologiske dramaet.

Einar Ól. Sveinsson har sett opp ein tabell over nokre av dei viktigaste årstala, etter jamføring med andre kjelder, og eg tek med ein del av årstala: Umn den djuptenkte landnåm — stutt etter 890; Olav På — ca. 970—1003; Gudrun Osviffs-datter — fødd 974 eller noko før, flytta til Helgafell 1008; kristendommen innført på Island — 1000; Bolle Torleiksson — drepen 1006; Bolle Bollesson — fødd 1006 eller 1007; Gjelle Torkjellsson — 1108—73.

Særleg interesse knyter det seg til spørsmålet om Melkorka. At heile saga hennar er temmeleg eventyrlig, er lett å sjå, men kan det vere rett at ho var dotter til irarkongen Myrkjartan? Namnet Kjarntan, som må vere irsk og synest vere

nytt på Island, tyder på at så er tilfelle, og irske kjelder veit å fortelje om fleire hovdingar på denne tida som heitte Muirc(h)etrach.

Rolf Heller, som har skrive ei rekkje avhandlingar om Laksdølasoga, er den siste som har granska dette problemet, og han peiker på at namneforma -certach ville gi Kjarntak på islandsk, og når yngre kongesoger nemner irarkongen Myrkjartan — mot Myrkjartak i dei eldre — lyt det vere innverknad frå namnet til sogehelten. Laksdøla-forfattaren har så namnet frå desse kongesogene. Konklusjonen blir at Kjarntan kan ikkje vere dotterson til kong Muircetrach, og Heller kjem til at heile saga om Melkorka er fri dikting. Han kan jamvel påvise i store drag korleis denne saga har vorte til. Eit utgangspunkt kan forfattaren ha funne i eit avsnitt om Eyr Meldunsson i Landnåmaboka, som tydeleg nok er blant dei skrivne kjeldene til saga. Eyr, som er nemnd i Laksdølasoga (kap. 6), var dotterson til ein irsk konge. Mora var kjøpt til høg pris, vart sett til å tene kona til herren sin og fekk sidan fridommen (av Aud den djuptenkte). Hovuddraga her høver med saga om Melkorka, og denne kjemen har så drege til seg trekk frå Odd Snorressons søge om Olav Tryggvason, der det er fortalt om at han var seld som træl på slavemarknad i Gardaríke.

Dette fortel mykje om korleis forfattaren av saga arbeidde. Han har vore ein mann med litterær kultur, ein bokmann, og ein kan påvise brokkar og påverknader frå mange og ulike kjelder, som han har smelta om til eit nytt og heilstøyt kunstverk.

I fleire tilfelle nemner også forfattaren kjeldene sine sjølv. Eit par gonger er det Are den frode, ein gong viser han til Soga om Torgils Hallason, som no er gått tapt, og ein gong nemner han Soga om njarðvikingane, som elles er kjend under namnet Tåtten om Gunnar Tidrandebane (omsett i Islandske småsoger, Norrøne bokverk nr. 34). Der er det fortalt om bryllaupet til Gudrun og Torkjell Øyvovsson og

korleis Gudrun heldt hand over Gunnar. Men forfattaren stiller seg fritt til førelegget. I tåtten heiter det t. d. at Gudrun fekk Snorre gode til å hjelpe Gunnar ut or landet, men i saga (kap. 69) er hendingane omskipa slik at dei skal vere til endå større ære for Gudrun.

I Soga om laksdølane er det fortalt utførleg om då Kjartan Olavsson tok kristendommen i Noreg og vart Olav Tryggvasons mann (kap. 40), og denne hendinga er velkjend frå mange andre soger, bl. a. frå Snorres kongesoger. Den næraste kjelda for Laksdøla-forfattaren har truleg vore Odd munks sege om Olav Tryggvason. Også her kan vi sjå korleis forfattaren endrar detaljar når han har bruk for det i ein større samanheng. Hjå Odd munk er det Kjartan og Hallfred Vandrædaskald som ordkiftest om kven som skal kappsynje med kongen; det er Hallfred som dreg seg unna, og Kjartan spør han kvar det har vorte av kapphugen hans. Men forfattaren av Laksdølasoga set Bolle i staden til Hallfred, og vi får det aller første vesle glimt inn i ei misstemning mellom fostbrørne, som skulle vekse seg så lagnadstung.

Fleire gonger heiter det i saga at «folk seier at . . . », «Dei fleste meiner at . . . » o. l., og det kan anten tyde på at forfattaren har nytta munnlege tradisjonar, eller det kan vere ein reint litterær teknikk for å gi inntrykk av at han fører vidare ei overlevering. Trulegast er det begge delar. I nokre høve minner forteljinga sterkt om folkesegner (kap. 17, 31, 48, 76 o. fl.). Men segnene står der ikkje berre for sin eigen del; segna om oxen Harre, for å ta eit døme, inkluderer med ein uhugleg spådom, som blir røyndom seinare i saga.

Samstundes med at saga gøymmer på mykje gammalt, er ho kanskje den av islendingesoga som gir det klåraste uttrykk for det smakskiftet som i Noreg er knytt til Håkon Håkonsons namn. Utover på 1200-talet vart den europeiske riddardiktninga kjend i Nordlanda og opna for ei ny verd, fylt av

luksus og prakt og med ei forfina, høvst åtterd, *kurteis*, der kvinnegunst var drivkrafta bak heltemodige handlingar.

Det er lett å sjå at sogeforfattaren er riven med av den nye smaken. Han blir ikkje trøyt av å skildre kor vakre og kurteise heltane hans er, også om det går ut over dei klare konturane, som sagastilen elles meistarar så godt, og stendig let han folk undre seg over kor staseleg dei var utstyrte, med dyre klede og pryda våpen, endåtil med staselege våpenmerke — «ein riddar måla med gull» — slikt som ikkje fanst i våre land på denne tida. Her kan ein nok stundom skulde i våre land på denne tida. Her kan ein nok stundom skulde forfattaren for å ta med meir enn han har bruk for. Det gjeld t. d. kap. 63, der gjetaruten til Helge Hardbeinsson skildrar attentatmennene. Det verkar mest som ei stilløving i personskildringar, og det er sauma over ein leist som er kjend frå annan mellomalderlitteratur. Helge Hardbeinsson lyt stendig undre seg over kor svær guten er til å skildre, og det må saktens lesaren òg.

Andre stader kan desse skildringane vere vovne inn i hendingsgangen med forunderleg sterk verknad:

Etter at Bolle Torleiksson var drepen, gjekk drapsmennene ut or selet. «Gudrun gjekk då opp frå bekken og tala til dei. Ho spurde kva dei hadde å melde. Dei sa kva som hadde hendt. Gudrun gjekk kledd i ein nånkjortel med trongt livstykke av finvove ty og på hovudet eit stort toppskaut, og ho hadde knytt om seg eit blåsauma sjal med frynser i kantane.»

Lesaren skjønar nok at denne skildringa kan tene til å karakterisere Gudrun, men ein kan likevel spørje om dette er staden til å tale om kledda hennar. Det spørsmålet får ein eit fyndig svar på: «Helge Hardbeinsson gjekk bortåt Gudrun og tok i kanten av sjalet og tørka blodet av spjuttet, det same som han hadde stukke gjennom Bolle. Gudrun såg på han og smilte. Då sa Halldor: «Dette er illmannsleg og hjartelaus framferd.» Helge bad han ikkje vere harm for dette, — «for eg trur det,» sa han, «at under denne skautsnippen bur banemannen min.» Sidan tok dei hestane sine og reid bort.

Gudrun gjekk med dei på vegen og tala med dei ei stund.»
Gudrunns ro og sjelssyrke får eit sidesytkje i den roløge og detaljerte skildringa.

Denne hendinga har interesse frå annan synsstad òg. I Soga om Torð Kakale i Sturlunga-samlinga er det fortalt at i året 1244 hadde ein Ásbjörn Gudmundsson drepe bonden Magne i Mula. «Sidan kom Vigdis Markusdotter, kona hans, til. Ásbjörn tørka det blodige sverdet på kleða hennar, men ho bad mange forbanningar over dei og bad Gud henne ugjemninga deira snart.»

Vi ser såleis at forfattaren av Laksdølasoga også har nytta hendingar frå si eiga samtid og brukt levande modell; og fleire døme kunne nemnast. Men ulikskapane er såande. For det første endar også denne episoden med ein spådom som bind han organisk saman med resten av soga. Dessutan synar Gudrun at ho ikkje er noka Vigdis Markusdotter. Samtids-soga teiknar eit kvardagsmenneske, medan Gudrun er ein heroisk skapnad frå sagatida, som ikler seg sin lagnad, lik dei store kvinneskapnader frå heltedikta i Den eldre Edda. Og her er vi truleg ved den mest sentrale litterære påverknaden i Soga om laksdølane. Soga om Brynhild og Gudrun Gjukesdatter og mennene deira har vore med på å forme sjølve den poetiske visjon forfattaren ser personane sine i. I båe høve er det fortalt om ei storlåten kvinne som ikkje fekk den ho helst ville ha, og sidan eggjar mannen sin til å drepe den ho elsker mest. Mennene er venner, men dreg han seg unna, vil ho ikkje ha meir med han å gjere. Etter drapet seier ho takk for verket, men det syner på henne at det går hardt inn på henne. Det ho triumferer mest over, er at enkja etter den drepane ikkje får gå leande til sengs.

Det er særleg Edda-dikta Den stutte Sigurdskvida og Brot av Sigurdskvida (omsette i Den norrøne litteraturen bd. I), som liknar på soga; ein kan t. d. jamføre Gudrunns egging i kap. 48 med strofene 10–11 i Den stutte Sigurdskvida:

Tankar tunge
til tynng eggjar.

«Gleppe skal alt
deg, Gunnar, av hand:
landi mine
og like eins eg,
aldri eg meir
uner med deg.

Heim att eg fer
der eg før hev vori,
der eg hev alle
ættfolki mine.
Der mun eg sitja
og sova livet,
utan du Sigurd
støytur i koll,
og stig i sessen
sjølv den høgste.

Eller kap. 40 og strofene 30–31:

Lo då Brynhild
Budles datter,
einaste gongen
av all sin hug
der ho låg og lydde
på ljomande gråt
frå den fræge
Gudrun-frua.

Kvad då Gunnar,
kongen høge:
«Du ler kje av dette,
du leie kona,
og gladværing gjel
for gullet me fær.

Kvi skifter du let
og skín som ein náe,
du forfang fostra,
feig mun du vera.

Det er ikkje berre ein likskap i handlingsgang, det er skyldskap i karakteren. Gudrun i saga har rolla som valkyrje, seier Einar Ól. Sveinsson.

Líksom i helledikninga — og i riddardikninga — spelar kvinnene ei stor rolle i saga. Her er ein heil krans medmeisterlege kvinneportrett: Unn, Melkorka og Jorunn, Vigdis, Aud, Torgjerd og Turid, og i sentrum for dei alle Gudrun. Imot desse blir mange av mannsporetta stereotipe. Dette er særmerkt for ei dikning som legg hovudvekt på det psykologiske. Vi har også sett at forfattaren underordnar dei historiske hendingane under den psykologiske samanhengen. Kjenslene får meir å seie enn handlinga. «Forfattaren har betre skjøn på å fargeleggje enn på å teikne,» for å sitere Einar Ól. Sveinsson att.

Det synet seg òg i stílen. Til íslendingesoge á vere, er det heller ofte fortalt direkte kva folk tenkjer og kjenner, karakterstillinga er såleis ikkje alltid strengt symptomatisk, endå det også finst gode døme på det i saga. Det er òg ein tendens til å nytte mange ord. Det peiker i retning av moderne skildringkunst, og har vore eit modernistisk stílmærke i samtida, eit utslag av kurteisi. Gudrun får fleire gonger ros for at ho er god til å ordleggje seg, og ho sveiper gjerne talen sin inn i ein faldferik stíl. «Eg ville gjerne, frende, at du reid heim til oss í kveld med heile flokken din. Det er òg viljen til far min, endå han unnte meg den heider á bere ærendet fram, og det med, at du gjestar oss kvar gong du rid vest eller vestan.»

Det har òg vore peikt på at det er særleg mange antiretiske uttrykk í saga («— betre á fá lang sömd enn snar svivörðing» o. l.). Det er líkeins eit útanlandsk stíldrag.

Ein kan sjá fleire gonger í saga at forfattaren líker á gjenta seg sjálv; eit ordlag eller ei hending vekker minningar om noko som har hendt før. Rolf Heller har stílt saman skildringane av friarná og bryllaup (kap. 9, 23, 43, 45, 68, 70) og synir at dei alle er bygd etter same múnster. Eit anna døme er dei tre kvinneeggingane som driv til dei tre store drapsferdene í saga. Desse oppattaka kan kanskje vere uttrykk for ei avgrensing hjá forfattaren, men dei er også eit stílmíddel; dei let etter seg eit inntrykk av fatalitet. Det som har hendt, tek seg opp att, og lagnaden er eit hjul som rullar. Men endå sterkare verkar spádommane í samnelei. A. U. Båáth, som har studert komposísjonen í denne og andre íslendingesoger, synir at dei utgjer det sentrale komposísjónsprínippet í saga. Heile hovudhandlinga er varsla í eit nett av spádommar som snører seg stendig tettare omkring personane; ikkje berre Gudrun's draumar (kap. 33), men òg í Olav Pás møte med Geirmund Gny (kap. 29) og spádommen som følgjer sverdet Fotbit, spádommen í samband med oksen Harre (kap. 31), møtet mellom Gjest Oddleivsson og Olav Pá og samtalen med Tord Gjestsson (kap. 33). Alle desse stár ved innleiinga til hovudhandlingane, og síðan følgjer ein spádom om lag mídt í hovudholken, í samband med det sverdet Olav Tryggvason gav Kjartan (kap. 43), og endeleg mot slutten av desse hendingane har vi Án Rismages draum (kap. 48).

Í slutten av saga er det nærmost Snorre góde, «som med sin klokket líkt en ödets ställföretärdare styr handlingen» (Båáth.)

Men desse spádommane ville vore eit utvending komposísjónstrekk dersom vi ikkje kunne sjá at med dei strídige sinn som drivfjór, er det gjerningane som grip inn í kvarandre lík taanhjul og driv saga fram mot fullbyrðing av spádommane. Vi ser kva som skjier og vi skjónar kva som má skjie, utan at vi veit korleis det skal skjie. Denne føreaninga skyggjer over hendingane som ei toresky, og det kjennest som ei utløyssing når katastrofen kjem.

Soga om laksdølane må vere skriven ein gong mellom 1230 og 1260. Ættelistene er førte langt nedover mot samtidige til sogeskrivararen og gir såleis noko rettleiing for datering. Bl. a. kan nemnast at den Kjetil som «var abbed på Helgafell», døydd i 1220. I kap. 18 er det tale om skirledom, og om slike som enno er i bruk. Men dei vart forbodne i første halvdel av det 13. hundreåret, og forbodet nådde Island i 1248, så i minsto denne delen av soga må vel vere skriven før den tid. Vidare må soga sjølv sagt vere yngre enn dei sogene som er siterte og slike som ho elles er tydeleg påverka av. På den andre sida er Laksdølasoga nemnd i Soga om øyrbbyggene, Gunnlaugs saga og andre, og ein kan sjå påverka etter ho bl. a. i Njálss saga. Denne litterære datering peiker òg mot midten av 1200-talet. Tilt slutt kan vi minne om hendinga i 1244 som før er nemnd.

Når ein har lese soga, veit ein mykje om forfattaren, hans smak og litterære kultur. Han syner òg svært god kjennskap til bygdene i Breidalfordalane, så det er rimelegast å tru at han var derifrå. Når ein då attpåtil kan datere soga sikrere enn dei fleste andre, ligg det nær for hand å sjå seg om etter eit forfattarnamn. Einar Ól. Sveinsson går så langt som å seie at «Olav Kvitaskald er merkeleg lik han som har skrivne Laksdøla», men meiner likevel at vi må slå oss til tols med at namnet til forfattaren er ukjent.

Olav Kvitaskald var son til Tord Sturlason og såleis brorson til Snorre Sturlason og bror til Sturla Tordsson, den største historikaren på Island i sin generasjon. Sjølv er han kjend som fyrsteskdald og lærd skaldeteoritikar, og samtidssogene syner at han var påverka av dei nye idealane.

Med språklege grunnar og med støtte i ein omfattande språkstatistikk meiner Peter Hallberg å ha prova at det verkeleg er Olav Kvitaskald som er forfattaren av Laksdølasoga (og dessutan av dei danske kongesogene, Knytinga saga). Men det står framleis mykje strid om Hallbergs meiningar.

Soga er overlevert i sju meir eller mindre fullstendige handskrift frå mellomalderen. Dei kan delast i to grupper. Hovudrepresentanten for den eine er Mædruvallabok frå første halvdel av det 14. hundreåret. I den andre gruppa er heile soga overlevert berre i papiravskrifter, men til gjengjeld finst det pergamentfragment frå det 13. hundreåret, det eldste (AM 162 D₂ fol.) truleg ikkje særleg mykje yngre enn soga sjølv. Den vikingaste skinnaden mellom gruppene er at i den yngste er det sett til ein tått som handlar om Bolle Bollsson, men elles har lite med Laksdølasoga å gjere. Elles er den yngste gruppa nokolite ordrikare enn hi. Det er ikkje som denne avskrifta er endå meir «laksdølsk» enn originalen sjølv.

Den utgåva av soga som er lagd til grunn for omsetjinga — Íslensk Fornrit V, Reykjavík 1934, utg. ved Einar Ól. Sveinsson — byggjer på Mædruvallabok, som alle tidlegare utgåver.

Soga om laksdølane har vore omsett mange gonger til ymse språk. Ei lita prøve vart omsett til norsk — på norsk folkemåls grunn, så langt det rakk den gongen — av Jacob Aall i tidsskriftet Saga 1816, og heile soga er sett om til bokmål fleire gonger. Tilt nynorsk har Stefan Frich sett ho om i to ulike utgåver, den siste i serien Gamalnorske bokverk, nr. 3, 1924. Det er ei god omsetjing, som eg har hatt for hand, og eg skuldar å seie frå at eg står i gjeld til den.

Kapittelindelinga er ny og skal tene til å gi eit raskt oversyn, men den tradisjonelle kapittelindelinga er sett til medtal. Ættetavla bak i boka er eit forenkla utdrag av ættetavlene i Íslensk Fornrit V, og er ikkje laga til bruk for ættetranskriptarar, men for lesarar som måtte trenge ei støtte for minnet.

Av litteratur om Laksdølasoga må eg først og fremst nemne innleiinga i Einar Ól. Sveinssons utgåve, som denne inn-

leinginga i store drag byggjer på. Vidare har eg hatt nytte av følgjande avhandlingar:

A. U. *Báith*: Studier öfver kompositionen i några islandskes ätttagor. Lund 1885. (S. 42–88.)

Knut Liestøl: Den islandske ættesaga. Oslo 1929. (Serleg s. 162–165.)

Rolf Heller: Literarisches Schaffen in der Laxdoela Saga = Saga, Hef 3. Halle 1960.

Rolf Heller: Studien zu Aufbau und Stil der Laxdoela Saga, Arkiv för nordisk filologi 75 (1960). (S. 113–167.)

Rolf Heller: Laxdoela Saga und Königssagas, Saga, Hef 5. Halle 1961.

A. C. *Bouman*: Patterns in Old English and Old Icelandic literature. Leiden 1962. (S. 107–159.)

(A. M. *Arent*: The structural and formal elements of the Laxdoela saga = *Islandica* XL, 1964, har eg diverre ikkje hatt høve til å nytte.)

Strasbourg, desember 1967.

Bjarne Fidjestøl.

Kjetil Flatnef og hans ætt

1. Kjetil Flatnef heitte ein mann, son til Bjørn Buna. Han var ein mektig herse i Noreg og av stor ætt. Han budde i Raumsdal i Raumsdalalyke; det er mellom Sunnmøre og Nordmøre.

Kjetil Flatnef var gift med Yngvild, dotter til Kjetil Vær, ein framifrå mann. Dei hadde fem born. Den eine av sønene heitte Bjørn den austrøne og den andre Helge Bjolan. Torunn Hyrma heitte dotter til Kjetil. Ho var gift med Helge den magre, son til Øyvind Austmann og Ravarta, dotter til Kjarval Irarkonge. Den andre dottera til Kjetil var Unn den djuptenkte. Ho var gift med Olav Kvite, son til Ingjald, son til Frode den frækne, som Sverting-sønene drap. Den tredje dottera til Kjetil heitte Jorunn Mannvitsbrekka. Ho var mor til Kjetil den fiskene, som tok land i Kirkjubø; hans son var Asbjørn, far til Torstein, far til Surt, far til Sigvat lovseiemann.

2. Den tid Kjetil vart gammal, voks riket til kong Harald Hårfagre slik at ingen fylkeskonge eller nokon annan stormann kunne ha frangang i landet utan at han åleine rådde for rangen deira. Men då Kjetil fekk spurt at kong Harald hadde etta han same kår som dei andre stormennene — å ha frendane sine ubøtte og sjølv bli gjord til leigending — då stemnde han frendane sine til ting og tok slik til ords:

«De veit om det som har bore til mellom oss og kong Harald, og det treng eg ikkje nemne noko om, for det er meir om å gjere å finne råd for dei vanskane som no ligg framføre oss. Eg har spurt for vist at kong Harald er vår fiende, og etter mi tru har vi ikkje noko godt å vente oss frå

den kanten. Så vidt eg ser, har vi berre eitt av to å gjere: å rømme landet eller bli drepane, kvar i sitt rom. Eg er mest huga på å få same dauden som frendane mine, men ikkje vil eg aleine ta eit råd som fører dykk ut i så store vanskar, for eg kjemner huglyndet til frendane og vennene mine og veit at de vil ikkje skilje lag med oss, endå om det skal røyne noko på å følgje meg.»

Bjørn, son til Kjetil, svarar: «Min vilje skal de snøgt få høyre. Eg vil gjere som gjæve menn har gjort før, og rømme dette landet. Eg tykkjer ikkje eg blir meir til mann for di om eg sit heime og ventar på trælane til kong Harald, og dei jagar oss frå eigedommane våre eller reint ut drep oss.»

Folk let vel og tykte dette var mannsleg tale. Dei vart då samde om å fare frå landet, for sønene til Kjetil var svært huga på det, og ingen mælte imot. Bjørn og Helge ville fare til Island, for dei meinte dei hadde spurt mykje giidt derifrå. Der var godt om jord, sa dei, og den kunne dei få utan betaling. Der rak mykje kval til lands, fortalde dei, der var laksefiske og gode fiskeplassar året rundt.

Kjetil svarar: «Til den fiskeplassen kjem aldri eg på mine gamle dagar.» Kjetil sa då si meining, at han var meir huga på å dra til landa vest over havet, der trudde han det var godt å vere. Der var han mange stader kjend, for han hadde herja vidt der i ungdommen.

3. Etter dette heldt Kjetil eit namngjete gjestebod. Då gifte han Torunn Hymna, dotter si, med Helge den magre, som før er skrive. Etter det budde Kjetil seg til ferda vest over havet. Unn, dotter hans, fór med han, og mange andre av frendane hans.

Samme sommaren fór Kjettlssønene til Island og med dei Helge den magre, verbror deira. Bjørn Kjettlsson kom med skipet sitt vest i Breidafjorden og segla innetter fjorden langs det søre landet til ein sidefjord skar inn i landet. Det var eit høgt fjell på neset innanfor fjorden, og tett ved land låg ei øy.

Bjørn sa at der skulle dei gje seg til ei stund. Han gjekk på land saman med nokre mann og reika frametter sjøkanten. Det var stutt mellom fjell og fjøre, og han fann at der var byggjande. Der fann Bjørn høgsetstolpane sine reknene inn i ei vilt, og då meinte dei at bustaden var peikt ut.

Sidan tok Bjørn alt land mellom Stavå og Raunfjord og bygde den garden som seinare fekk namnet Bjarnarhamn. Han vart kalla Bjørn den austrøne. Kona hans var Gjavlaug, dotter til Kjallak den gamle, og sønene deira var Ottar og Kjallak. Kjallak hadde sonen Torgrim, far til Viga-Stryr og Vermund, og dottera Helga, som vart gift med Vestar på Øyr, son til Torolv Blodruskalle, som tok Øyr; son deira var Torlak, far til Steintor på Øyr.

Helge Bjolan kom med skipet sitt sør i landet og tok heile Kjalaranes mellom Kollafjord og Kvalfjord og budde på Ejsjoberg til han vart gammal.

Helge den magre kom med skipet sitt nord i landet og tok heile Øyfjafjord mellom Siglunes og Røytnises og budde på Kristnes. Frå Helge og Torunn er øyfjordingætta komen.

4. Kjetil Flamev kom med skipet sitt til Skottland og vart godt motteken av hovdingane der, for han var ein namngjeten og ættsstor mann. Dei baud han slike kår som han ville ha. Kjetil slo seg ned der med alt skyldfolket sitt utan Torstein, dotterson sin.

Torstein gav seg straks på hærferd og herja vidt omkring i Skottland og fekk jamt siger. Sidan gjorde han forlik med skottane; han eigna til seg halve Skottland og vart konge over det. Torstein var gift med Turid Øyvindsdotter, systor til Helge den magre.

Skottane heldt ikkje forliket, for dei sveik han mot tru og lov. Så seier Are Torglisson den frode om dauden til Torstein, at han fall på Katanes.

Unn den djuptenkte

Unn den djuptenkte var på Katanes då Torstein, son hennar, fall. Då ho spurde at Torstein var fallen og at far hennar også var død, hadde ho ikkje noka von om å få oppreisning der. Etter dette let ho i løynd byggje ein knarr i skogen, og då skipet var ferdig, rusta ho det ut og hadde med seg mykje gods. Ho fekk med seg alt skyldfolket sitt som då var i live, og folk tykkjer det knapt finst døme på at ei kvinne har kome seg unna ein slik ufred med så mykje gods og så godt følge. Av det kan ein skjønne at ho merkte seg mykje ut framfor andre kvinner.

Unn hadde òg med seg mange dugande og storætta menn. Ein mann som heitte Koll, var den gjævaste i følget hennar; det kom mest av ætta hans, han var kalla hesse. Hord heitte ein annan dugande og storætta mann som var med på ferda.

Så snart ho var ferdig, heldt Unn med skipet sitt til Orkøyane, og der var ho ei lita tid. Der gifte ho bort Groa, dotter til Torstein Raud, ho var mor til Greilod, som var gift med Torfinn jarl, son til Torv-Einar jarl, son til Ragnvald Møre-jarl. Deira son var Lodve, far til Sigurd jarl, som var far til Torfinn jarl; frå dei er heile ætta til orknøjarlane komen.

Deretter heldt Unn med skipet sitt til Færøyane og stogga ei tid der òg. Der gifte ho bort Olov, ei anna dotter til Torstein. Frå henne kjem den gjævaste ætta der i landet, den dei kallar gotuskeggane.

5. No bur Unn seg til å fare frå Færøyane og gjer kjent for skipstofket sitt at ho tenkjer seg til Island. Ho har med seg Olav Feilan, son til Torstein Raud, og dei systrene hans som var ugifte. Deretter set ho til havg, og dei får god reise til dei kjem med skipet sør for Island ved Vikrarskeid. Der vart skipet brote sund, men alt folket og godset vart berga.

Sidan fór ho med tju mann for å finne Helge, bror sin.

Og då ho kom dit, gjekk han til møtes med henne og baud henne heim til seg med ni mann. Ho vart vreid og sa at ho visste ikkje at han var så live til mann, og fór derifrå. Ho ville no finne Bjørn, bror sin, i Breidafjord. Og då han fekk høyre om ferda hennar, reiste han til møtes med henne med mange mann og fagna henne vel og baud henne heim til seg med helle følget hennar, for han kjende syster si og visste at ho var stor på det. Dette likte ho svært godt, og ho takka han for gjævlyndet hans.

Ho var der om vinteren, og Bjørn let henne leve som ein stormann, for han hadde nok å ta av og sparte ikkje godset sitt.

Om våren fór ho over Breidafjorden og kom til eit nes. Der åt dei dugurd; det er sidan kalla Dogurdarnes. Det stikk ut frå Medalfellsstranda. Sidan heldt ho med skipet sitt inn etter Kravnsfjorden og kom til eit nes, der dei gav seg til ei stund. Der miste Unn kammen sin, og sidan har det heitt Kambrnes. Deretter fór ho om alle Breidafjordsdalane og tok seg land så vidt som ho ville. Sidan heldt ho med skipet sitt inn i fjordbotnen. Der var høgsetestolpane hennar rekne på land, og ho tykte då det var lett å vite kvar ho skulle ta bustad. Ho let reise den garden som sidan heiter Kvann, og bygde der.

Same våren som Unn busette seg i Kvann, vart Koll gift med Torgjerd, dotter til Torstein Raud. Det gjestebodet kosta Unn. Ho let Torgjerd få heile Laksådalen i heimanfølgje, og Koll sette bu sør for Lakså. Koll var ein mann med mykje framtak i. Son deira var Hoskuld.

6. Deretter gav Unn fleire menn av landnåmet sitt. Til Hord gav ho helle Hordadal ut til Skråmullaupså. Han budde på Hordabotstad. Han merkte seg ut som ein gjæv mann og fekk ei stor ætt. Son hans var Åsbjørn den rike, som budde på Åsbjarnarstad i Ørnolvsdal. Han var gift med Torbjørg, dotter til Midfjord-Skjegge. Dei hadde dottera Ingebjørg, som var gift med Illuge Svarte; sønene deira var Hermund

og Gunnlaug Ormstunga. Denne ætta er kalla gilsbeiking-ane.

Unn sa til mennene sine: «No skal de få vederlag for arbeidet dykkar; det skortar oss ikkje på råd til å betale for strevet og godviljen dykkar. De er kjende med at eg har gjeve fri den mannen som heiter Erp, son til Meldun jarl; det var langt frå at eg ville la ein så storætta mann bere trælennam.» Sidan gav Unn han Saudafellsland mellom Tunguå og Midå. Borra hans var Orm og Åsgeir, Gunnbjørn og Halldis, som var gift med Dala-Alv.

Sokkolv gav ho Sokkolvsdal, og der budde han til han vart gammal. Hunde heite ein løysing ho hadde, han var av skotsk ætt; han fekk Hundadal. Vivil heite den fjerde trælen hennar; ho gav han Vivilsdal.

Osk heite den fjerde dottera til Torstein Raud; ho var mor til Torstein Surt den spåke, som fann sommar-auken. Torhild heite den femte dottera til Torstein; ho var mor til Alv i Dalir, og frå han er det mange menn som reknar ætta si. Dotter hans var Torgjerd, som var gift med Are på Røykjanes, son til Mår, son til Atle, son til Ulv Skjalge og Bjørg Øyvindsdotter, som var syster til Helge den magre; frå dei er røyknesingane komne. Vigdis heite den sjette dottera til Torstein Raud; frå henne er hovdamennene i Øyjåfjord komne.

7. Olav Feilan var den yngste av borna til Torstein. Han var ein stor og sterk mann, vakker å sjå til og dugande som få. Unn sette Olav høgre enn alle andre menn, og gjorde derfor kunnig at ho hadde tiltenkt han all eigedom etter seg i Kvam.

Unn var no mykje mødd av alderdommen. Ho kallar Olav Feilan til seg og seier: «Eg har komne i tankar om det, frende, at du skulle setje bu og gifte deg.»

Olav tok det vel opp og sa at han ville lite på hennar omtanke i den saka.

Unn sa: «Eg hadde helst tenkt det så at bryllaupet ditt

skulle stå når det lid langt ut på sommaren i år, for då er det lettast å få tak i alt som trengst. Eg skulle tru at vennene våre då vil komne mannsterke hit, for dette er det siste gjeste-bodet eg tenkjer å ferdje til.»

Olav svarar: «Dette er vel tala, men eg vil berre ha den til kone, som ikkje ranar deg anten for gods eller rådvelde.»

Same hausten vart Olav Feilan gift med Alvdís, og bryllaupet deira stod i Kvam. Unn kosta mykje på gjestebodet, for ho hadde late be inn stormenn vidt ikring frå andre bygdelag. Ho bad brøne sine, Bjørn og Helge Bjolan, og dei kom med mange mann. Der kom Dala-Köll, mågen hennar, og Hord frå Hordadal og mykje anna storfolk. Det var ovmykje folk i gjestebodet, men likevel kom det ikkje på langt nær så mange som Unn hadde bede, for øyfjordingane hadde så lang veg å fare.

Alderen plaga Unn så hardt at ho stod ikkje opp før middag og la seg att tidleg. Ingen fekk lov til å kome og spørje henne om noko frå ho gjekk og la seg om kvelden til ho var i kledda att neste dag, og ho svara vreidt om nokon spurde korleis det stod til med henne.

Denne dagen sov Unn i lengste laget, men ho var då på føter i det gjestene kom, og ho gjekk til møtes med dei og fagna frendane og vennene sine på sømmeleg vis. Ho sa det var vennleg gjort av dei å kome den lange vegen. «Eg nemner særskilt Bjørn og Helge; og alle som er komne, vil eg seie takk.» Så gjekk Unn inn i skålen, og ein stor flokk følgde med henne. Då alle hadde fått seg sete, vart det mykje tale om kor storvegges dette laget var.

Då sa Unn: «Bjørn, bror min, og Helge og dei andre frendane og vennene mine tek eg til vitne på dette: Denne garden med slik bunad som de no kan sjå, gjev eg over til Olav, frenden min, til eigedom og rådvelde.» Deretter stod Unn opp og sa ho ville gå til den skjemma ho brukte å sove i. Ho baud at kvar mann skulle få moroe, seg med det dei hadde mest hug til, og mungåt skulle glede ålmugen.

Det er sagt at Unn var både høg og før. Ho gjekk ut etter skålen med faste steg, og det ordet fall blant folk at kona var værdeleg enno.

Dei drakk utover kvelden til folk tykte det var tid å sove. Men dagen etter gjekk Olav Feilan til det rommet Unn sov i, og då han kom inn der, sat Unn oppreist ved hovudgjerdra. Ho var då død. Olav gjekk inn i skålen og fortalde tidenda, og folk tykte det var eit særstyn slik som Unn hadde halde på værdraden sin til sin døyande dag.

No vart bryllaupet til Olav og erveølet til Unn drukke på same tid, og siste gjestebodsdagen vart Unn flytra til den haugen som var budd til henne. Ho vart lagd i haugen i eit skip, og mykje gods vart hauglagt med henne, og så vart haugen kasta att.

Olav Feilan tok då over garden i Kvam og alt stellet der, i samråd med dei frendane som hadde vitja han. Og då gjestebodet tok slutt, gav Olav dei gjævaste mennene stor-mannslege gåver, før dei fór.

Olav vart ein mektig mann og ein stor hovding. Han budde i Kvam til alderdommen sin.

Son til Olav og Alvdís heitte Tord Gjelle; han var gift med Rodny, dotter til Midtford-Skjege; dei hadde sønene Øyolv Gråe, Torarin Følsenne og Torkjell Krugge. Dotter til Olav Feilan var Tora, som var gift med Torstein Torskebit, son til Torolv Mostrarskjege; dei hadde sønene Bork den digre og Torgrim, far til Snorre gode. Olav hadde ei anna dotter som heitte Helga; ho var gift med Gunnar Livsson; døtrene deira var Jofrid, som først var gift med Torodd, son til Tungu-Odd, og sidan med Torstein Egilsson, og Torunn, som var gift med Herstein, son til Torkjell Blund-Kjetilsson. Tordis heitte den tredje dottera til Olav; ho var gift med Torarin Ragebor lovsetemann.

Hoskuld Dala-Kollsson

Medan Olav budde i Kvam, vart Dala-Koll, mågen hans, sunk og døydde. Hoskuld, son til Koll, var ung då faren døydde, men han var tidlegare fullvaksen i vit enn av år. Hoskuld var ein emneleg og dugande mann. Han tok over helle farsarven med garden Koll hadde budd på. Garden fekk sidan namn etter han og vart heitande Hoskuldsstad. Han vart smøgt vel likt på garden sin og fekk stønad frå mange kantar, både frå frendar og frå venner som Koll, far hans, hadde vunne seg.

Torgjerd Torsteinsdotter, mor til Hoskuld, var enno ei ung kone og utifrå vakker. Ho vantroivst på Island etter at Koll var død, og sa difor frå til Hoskuld, son sin, at ho ville fare or landet med den luten av godset som fall på henne. Hoskuld sa at han tykte det var leit om dei skulle skiljast, men at han ikkje ville gjere henne meir imot i dette enn i noko anna. Deretter kjøpte han til mor si halvparten i eit skip, som stod på land på Dogurdarnes. Torgjerd drog dit med mykje gods, og deretter segla ho til havs og hadde ei god ferd og kom til Noreg.

Torgjerd hadde stor ætt i Noreg og mange gjæve frendar. Dei fagna henne vel og baud henne slike kår som ho berre ville ta imot av dei. Torgjerd tok vel imot det og sa at ho var meint på å slå seg ned der i landet.

Torgjerd hadde ikkje lenge vore enkje før det kom ein mann for å fri til henne. Han heitte Herjolv og var lendmann av rang, rik og vel vørd. Herjolv var ein stor og sterk mann; vakker å sjå til var han ikkje, men han førte seg som den gjævaste stormann og var stridsfør som fa.

Av di Torgjerd var enkje, laut ho sjølv svare for seg i denne saka, og i samråd med frendane sine drog ho seg ikkje unna gittarmålet, men gifte seg med Herjolv og flytta heim til han, og dei levde saman i kjærleik. Torgjerd synte snart at ho var ei framifrå dugande kvinne. Folk meinte òg at Her-

jolv no stod seg mykje betre enn før, og han vart endå meir vord då han hadde fått ei slik kone som Torgjerd.

8. Herjolv og Torgjerd hadde ikkje vore lenge saman før dei fekk ein son. Guten vart aust med vatn og gjeve namn; dei kalla han Hrut. Han voks opp og vart tidleg stor og sterk, framom alle andre i vokster, høg og herdebrei, smal om livet og vel skapt på hender og føter. Hrut var den vakraste mannen ein kunne sjå, liksom Torstein, morfar hans, hadde vore, eller Kjetil Flatnev. I alle måtar var han ein driftig og dugande mann.

Herjolv vart sjuk og døydde, og det tykte folk var stor skade. Etter det fekk Torgjerd hug til å fare til Island og vitje Hoskuld, son sin, for han heldt ho av framom alle andre. Hrut vart att hjå frendane sine og hadde det godt der.

Torgjerd reiste då til Island og drog heim til Hoskuld, son sin, i Laksárdal. Han tok mot mor si med ære. Ho var rik på gods og budde hjå Hoskuld til sin døyande dag. Få vint-rar etter vart ho sjuk og døydde og vart sett i haug, og Hoskuld tok alt godset, endå Hrut, bror hans, åtte det halve.

9. I den tid rådde Håkon Adalsteinsfostre for Noreg. Hoskuld var hirdmannen hans; han var jamt annankvar vint-ter hjå kong Håkon og annankvar heime. Han var ein namn-gjeten mann både i Noreg og på Island.

Bjørn heite ein mann, han budde i Bjarnarfjord og hadde teke seg land der; etter han har fjorden fått namn. Denne fjorden skjjer seg inn i landet nord frå Steingrimsfjorden, berre med ein åsrygg imellom. Bjørn var av stor ætt og rik på gods. Ljuva heitte kona hans. Dotter deira var Jorunn; ho var ei ven og storfelt kvinne og merkte seg ut med god forstand. Ho var halden for det beste giftet i alle Vest-fjordane.

Om denne kvinna hadde Hoskuld fått høyre, og det med, at Bjørn var den beste bonden på heile Strandir. Hoskuld reid heimannfrå sjølv tiande og kom til Bjørn bonde i Bjarnar-

fjord. Der vart han vel motteken, for Bjørn hadde god greie på kven han var.

Om ei stund bar Hoskuld fram firammål, og Bjørn tok det vel opp og sa at han tykte ikkje dotter hans kunne bli betre gift, men ville likevel at ho sjølv skulle rå. Då dei hadde tala med Jorunn om denne saka, svarar ho såleis:

«Eg har berre spurt slikt om deg, Hoskuld, at eg vil svare vel til dette, for eg trur at den kvinna er vél faran, som er gift med deg. Likevel skal far min ha det siste ordet i saka, for eg vil samtykkje i det han vil.»

Anten no denne saka vart drøfta lenge eller stutt, vart enden den, at Jorunn vart fest til Hoskuld med mykje gods, og bryllaupet skulle stå på Hoskuldssrad. Med så gjort, reid Hoskuld bort og heim til garden sin, og han var no heime til gjestebodet skulle stå.

Bjørn kom nordifrå til bryllaupet med vakkert følgje, og då var alt mange gjester komne, både av vennene og frendane til Hoskuld, og det vart eit storvegges gjestebod. Då laget tok slutt, fór kvar heim til sitt med god vennskap og sømmelege gåver.

Jorunn Bjørnsdotter sat no att på Hoskuldssrad, og ho tok over gardsstellet saman med Hoskuld. Det synte seg snart på stellet hennar at ho var klok og hadde godt lag og at ho var kunnig i mange ting og jammast heller stor på det. Samlivet mellom henne og Hoskuld var godt, men dei var ikkje mykje i lag til kvar dags.

Hoskuld vart no ein stor hovding; han var mektig og ære-huga, og han hadde ingen skort på gods. Han tyktest ikkje på nokon måte mindre mann enn Koll, far hans.

Hoskuld og Jorunn hadde ikkje vore lenge saman før dei fekk born. Son deira fekk namnet Torleik, han var den eldste av borna; den andre heitte Bård. Den eine dottera deira heitte Hallgjerd, og vart sidan kalla Langbrok, og ei anna dotter heitte Turid. Dei var alle emnelege born.

Torleik var stor og sterk og tok seg uvanleg godt ut, men

han var fåmælt og tvert, og folk som kjende huglaget hans, trudde ikkje han ville bli nokon rettviss mann. Hoskuld sa jamt at han slekta mykje på strandamennene.

Bård Hoskuldsson var òg ein storkar å sjå til og vitug og sterk. Han såg ut til å likne meir på farsfrendane sine. I oppvokstere var han ein omgjengeleg og vennessel mann, og Hoskuld var mest glad i han av alle borna sine.

Hoskuld stod no på sitt høgste i velmakt og ære. På denne tida gifte han Groa, syster si, med Veleiv Gamle; son deira var Holmgonge-Berse.

Grannelaget

10. Rapp heitte ein mann som budde i Laksárdal nordafor elva, midt imot Hoskuldstad. Den garden vart sidan heitande Rappsstad; no ligg han øyde. Rapp var son til Sumarlide og vart kalla Viga-Rapp. Han var skotsk av farssett, men heile morsætta hans var frå Suderøyane, og der var han fødd. Han var ein stor og sterk mann og ville aldri gje seg, endå om han hadde overmakt imot seg. Han var som sagt ein vanskaleg kar; og fordi han ikkje ville bøte for det han misgjorde seg i, rømde han vestover havet og kjøpte seg den jorda han budde på.

Kona hans heitte Vigdis Hallsteinsdotter; son deira heitte Sumarlide. Bror til Vigdis heitte Torstein Surt; han budde då på Torsnes, som før er nemnt, og der var Sumarlide til fostring; han var ein uvanleg emneleg mann. Torstein hadde vore gift, men kona hans var då død. Han hadde to døtre, den eine heitte Gudrid og den andre Osk. Gudrid var gift med Torkjell Trevil, som budde i Svignaskard. Han var ein stor hovding og ein klok mann. Han var son til Rauda-

Bjørn. Osk Torsteinsdotter vart gift med ein mann frå Breidalfjord, som heitte Torarin. Han var ein raus og vennessel mann og var hjå Torstein, vertar sin, for han var då til-årskommen og trong om hjelpa deira.

Rapp var ille likt av dei fleste, og han var pågåande mot grannane sine. Han let stundom ord falle om at det ville bli tungt for dei å bu nær han, om dei heldt nokon for betre mann enn han. Men då tok alle bøndene det rådet, at dei fór til Hoskuld og la vanskane sine fram for han. Hoskuld bad dei seie frå til han om Rapp gjorde dei noko mein, — «for ikkje skal han rane meg for anten menn eller gods.»

11. Tord Godde heitte ein mann som budde i Laksárdal nordafor elva. Den garden vart sidan heitande Goddastad. Han var ein riking, men åtte ikkje born, og hadde kjøpt den jorda han budde på. Han var grannen til Rapp og vart ofte plaga av han. Hoskuld tok seg av han, så han fekk ha bustaden sin.

Vigdis heitte kona hans og var dotter til Ingjald, son til Olav Feilan. Ho var brordotter til Tord Gjelle og systerdotter til Torolv Raudnev frå Saudafell. Torolv var ei stor kjempe og sat i gode kår, og frendane hans kom jamt til han når dei trong hjelp. Vigdis hadde vorte gift med Tord meir for pengar enn for mannehjelp.

Tord åtte ein træl som hadde kome ut til Island med han; han heitte Åsgaut. Han var ein stor og dugande mann, og endå om han var kalla træl, var det få, jamvel av frie menn, som kunne rekne seg for hans like. Husbonden sin kunne han tene vel. Tord åtte fleire trælar, men berre denne er nemnd.

Torbjørn heitte ein mann som budde i Laksárdal nærast ovanfor garden til Tord. Han vart kalla Skrijup; han var rik på gods, mest var det i gull og sølv. Han var stor av vokster og ein kraitrig kar; og ikkje sløste han med gåver til småårsfolk.

Hoskuld og Melkorka

Hoskuld Dala-Kollsson tykte det var eit lyte ved kåra hans som storhovding at det ikkje var så gode hus på garden hans som han ville. Han kjøpte då eit skip av ein hjaltending; det stod oppe i Blanda-osen. Det skipet rusta han ut og gjorde kjent at han tenkte seg utanlands, og at Jorunn skulle ta vare på garden og borna.

No set dei til havs og får god bær. Dei nådde Noreg nok så langt sørpå og kom til Hordaland, der som kjøpstaden i Bjørgvin no er. Der sette han opp skipet sitt. Han hadde mange frendar der, men dei er ikkje nemnde her.

Kong Håkon sat då i Vikla. Hoskuld reiste ikkje til han, for frendane hans tok imot han med båe hender. Heile den vinteren var roleg.

12. Tidleg på sommaren bar det så til at kongen fór i stemmeleidang aust i Brennøyar og sette fred for landet sitt. Etter lova skulle det gjerast kvar tredje sommar; det skulle vere eit møte mellom hovdingane for å avgjere dei sakene som kongane hadde å dømme i. Folk tykte det var hugnad-samt å reise til dette møtet, for dit kom det folk frå mest alle land som vi kjenner til.

Hoskuld sette fram skipet sitt; han ville òg fare, for han hadde ikkje råka kongen denne vinteren, og dessutan ville han til kjøpstemna.

Det var overlag mykje folk på møtet, og der var mykje morskap, drikkelag, leikar og allslags gaman. Elles var der ikkje noko storhende. Hoskuld råka mange av dei frendane sine som budde i Danmark.

Ein dag som Hoskuld gjekk ut for å ha litt moro saman med nokre andre menn, fekk han sjå eit staseleg telt eit stykke frå dei andre buene. Hoskuld gjekk dit og inn i teltet, og der sat det ein mann i gudveys-klede og med ein russisk hatt på hovudet. Hoskuld spurde etter namnet hans, og han kalla seg Gilje, — «men mange kjennest ved

meg når dei høyrer tilnamnet mitt; eg er kalla Gilje den gjerdske.»

Hoskuld sa at han hadde ofte høyr t gjete han; han meinte han var den rikaste av alle kjøpmenn. Då sa Hoskuld: «Du har nok silt å selje som vi vil kjøpe.»

Gilje spør kva han og følgjet hans har hug på, og Hoskuld seier at han vil kjøpe ei trælkvinne, — «om du har ei til sals.»

Gilje svarar: «De tenkte nok å setje meg i beit med dette og by på noko de trudde eg ikkje hadde, men det er ikkje så sikkert at det slår til.»

Hoskuld såg at det gjekk eit forheng tvers over bua. Då lyfte Gilje på forhenget, og Hoskuld såg at bak det sat tolv kvinner. Gilje sa at Hoskuld skulle gå inn og sjå på dei, om han ville kjøpe nokon av desse kvinnene. Hoskuld gjer så. Dei sat alle saman tvers over bua. Hoskuld såg vel på kvinnene og vart var ei som sat ute ved telopninga. Ho var dårleg kledd, men Hoskuld tykte ho var vakker, så vidt han kunne sjå.

Då sa Hoskuld: «Kor dyr mun denne kvinna vere, om eg vil kjøpe ho?»

«Du skal få henne for tre merker sølv,» svarar Gilje.

«Eg tykkjer no det,» seier Hoskuld, «at du held denne trælkvinna i dyraste laget, for det er prisen for tre.»

Då svarar Gilje: «Det har du rett i, at eg held henne dyrare enn andre; vel deg no ut ei av desse elleve og betal ei mark sølv for henne, så kan denne bli verande i mi eige.»

Hoskuld seier: «Eg må først få visst kor mykje sølv det er i den pungen eg har i beltet mit.» Han bed Gilje ta vekta medan han leitar fram pungen.

Då seier Gilje: «Denne handelen skal gå føre seg utan fals frå mi side, for det er eit stort lyte ved henne, det vil eg at du skal vite, Hoskuld, før vi slår kjøpet fast.»

Hoskuld spør kva det kunne vere, og Gilje svarar:

«Denne kvinna er mållaus. Eg har prøvd på mange slags vis å få henne til å tale, men eg har aldri fått eit ord ut av henne. Eg trur derfor visst at ho kan ikkje snakke.»

Hoskuld seier: «Ta fram vektla og la oss sjå kor mykje den pungen veg som eg har her.» Gille gjer så; dei veg sølvet, og det var tre merker i vekt.

Då seier Hoskuld: «Dette går slik at det blir handel mellom oss to. Ta no du dette sølvet, så tek eg denne kvinna. Eg vil seie at du har ære av denne saka, for du har synt at du ikkje ville lure meg i dette.»

Deretter gjekk Hoskuld heim til bua si. Same kvelden gjekk han til sengs med henne.

Morgonen etter, då folk kleddde på seg, sa Hoskuld: «Han vitnar ikkje om mykje raustleik, den kledebunaden som Gille den rike har gjevne deg, men det skal no også meir til for han å halde klede til tolv enn for meg til ei.» Deretter let han opp ei kiste og tok fram gode kvinneklede og gav henne; og det sa alle at gode klede høvde henne vel.

Då hovdingene hadde drøfta dei sakene som lova sa føre, var det slutt på dette møtet. Då gjekk Hoskuld til kong Håkon og helsa han vørdeleg, som sømmeleg var. Kongen såg på han og sa:

«Vi ville ha teke vel imot deg, Hoskuld, om du hadde kome og helsa på oss noko før òg, men så skal det vere framlais.»

13. Kongen tok no blidt imot Hoskuld og bad han gå om bord på skipet hans, — «og ver hjå oss så lenge du vil vere i Noreg.»

Hoskuld svarar: «Ha takk for tilbodet Dykkar, men no i sommar har eg mykje å stå i. Når eg har drygd så lenge med å søkje Dykk, kom det seg mykje av at eg var meint på å skaffe meg hustømmer.»

Kongen bad han fare med skipet til Vika. Hoskuld vart verande hjå kongen ei tid, og kongen gav han hustømmer og let skipet hans laste.

Då sa kongen til Hoskuld: «Ikkje skal du bli hefta lenger her hjå oss enn du liker, men vi tykkjer det blir vanskeleg å få ein mann til å fylle rommet ditt.»

Sidan gjekk kongen med Hoskuld til skipet og sa: «Eg har røynt at du er ein heidersmann, og no kjem det føre meg at dette er siste gongen du seglar frå Noreg medan eg er herre i landet.»

Kongen drog ein gullring, som vog ei mark, av handa si og gav til Hoskuld, og dermest gav kongen han eit sverd som kom på ei halv mark gull. Hoskuld takka kongen for gåvene og all den ære han hadde vist han. Så stig Hoskuld om bord på skipet sitt og seglar til havs.

Dei fekk god bær og nådde Island sørifrå og segla så vest om Røykjanes og Snæfellsnes og inn i Breidafjorden. Hoskuld tok land i Laksårosen. Han sette folk til å bere lasta av skipet og setje det opp innanfor Lakså, og der bygde han eit skur over det. Ein kan enno sjå tufta der han let gjere skuret. Der tjelda han buer, og det er kalla Budardal. Sidan let Hoskuld flytte heim tømmeret, og det gjekk lett, for det var ikkje lang vegen.

Etter dette reid Hoskuld heim med nokre mann og vart godt motteken, som ventande var. Alt stod vel til med eige-dommane hans som før. Jorunn spør kva det var for ei kvinne som var i følgje med han.

Hoskuld svarar: «Du må vel tru at eg driv gjøn med deg, men eg veit ikkje kva ho heiter.»

Jorunn seier: «Her er eitt av to, at anten er det løgn det eg har høyrte folk snakke om, eller òg har du tala såpass mykje med henne som å spørje kva ho heiter.»

Hoskuld sa at han ville ikkje trette med henne om dette; han fortalde henne sanninga og bad dei vere vennlege mot denne kvinna. Det var hans vilje at ho skulle bu heime med dei, sa han.

Jorunn sa: «Ikkje vil eg kjekle med denne frilla, som du har frakta med deg frå Noreg, enda om ho ikkje er så god å

ha med å gjere; og no er det då også likt til at eg slepp det, når ho er både dauv og mållaus.»

Hoskuld sov hjå kona si kvar natt sidan han kom heim, og han var lite i lag med frilla. Alle la merke til at det var stor-manns-svip over henne og at ho ikkje var nokon fåvining. Sist på vintren fødde frilla Hoskuld ein gut. Dei sende bod på Hoskuld og synte han barnet, og han tykte som andre, at han aldri hadde sett venare eller meir stormansleg barn. Hoskuld vart spurd kva guten skulle heite, og han bad dei kalle han Olav, for då var Olav Feilan, morbror hans, nyleg død. Olav skilde seg merkeleg ut frå dei fleste born, og Hoskuld la stor elsk på guten.

Sommaren etter sa Jorunn at anten måtte frilla ta på seg noko arbeid eller fare derifrå. Hoskuld bad henne tene hus-bondstolket og passe guten sin attåt. Men då guten var to år gammal, kunne han tale reint og sprang omkring åleine som ein fireåring.

Det hende seg ein morgon at Hoskuld var gått ut for å sjå til bøen sin. Veret var godt, og sola skein lågt på himmelen. Då høyrde han mannemål og gjekk dit som beken fall utover tunbrekka, og der fekk han sjå to som han drog kjensel på. Det var sonen Olav og mor hans. Slik fekk han visst at ho ikkje var mållaus, for ho tala då mykje med guten. Hoskuld gjekk bort til dei og spurde kva ho heitte, og sa at det kunne ikkje nytte å دلje seg lenger. Ho sa at det skulle så vere, og dei sette seg ned i tunbrekka. Så sa ho: «Dersom du vil vite namnet mitt, så heiter eg Melkorka.»

Hoskuld bad henne gjere greie for atta si.
Ho svarar: «Myrkjartan heiter far min; han er konge i Irland. Eg vart hærteken derifrå då eg var femten vinttrar gammal.»

Hoskuld sa at ho hadde tagt i lengste laget om så god ætt. Deretter gjekk Hoskuld inn og fortalde Jorunn kva nytt som no hadde hendi han. Jorunn svara at ho kunne ikkje vite om frilla tala sant; ikkje brydde ho seg om alt vedunders

folk, sa ho; og dermed var det slutt på denne samtalen. Jorunn var på ingen måte betre mot henne enn før, men Hoskuld akta henne noko meir.

Ei lita stund seinare gjekk Jorunn for å leggje seg, og Melkorka drog av henne fot-tyet og la det på golvet. Jorunn tok sokkane og køyrde dei i hovudet på henne. Melkorka vart harn og sette neven i nasen på henne så blodet rann. Hoskuld kom til og skilde dei.

Etter dette let han Melkorka flytte derifrå og gav henne bustad lenger oppe i Laksárdalen. Garden fekk sidan namnet Melkorkustad, men no ligg han øyde; han ligg sær for Lakså. Der sette Melkorka bu, og Hoskuld skaffa henne alt ho trong til hushaldet, og Olav, son deira, var med henne. Det synte snøgt på Olav då han voks opp, at han skilde seg mykje ut framfor andre i venleik og høvisk ferd.

Vigdis og Tord Godde

14. Ingjald heitte ein mann; han budde på Saudøyar i Breidalfjord, og vart kalla Saudøygode. Han var ein rik mann, og det var mykje med han. Hall heitte bror hans, han var ein stor og emneleg mann, men fattig på gods, og folk flest heldt han ikkje for å vere noko gagsn menneske. Som ofrast var brørne dårleg forlikte; Ingjald tykte at Hall la lite vinn på å følge dugande menns sed, og Hall tykte at Ingjald brydde seg lite om å hjelpe han fram.

I Breidalfjorden er det ein veidestad som heiter Bjarnøyar; der ligg mange øyar saman, og det er ein framifrå fiskeplass. På den tida søkte mykje folk dit på fiske, og der var svært folksamt til alle fangsttider. Forstandige menn tykte det var mykje om å gjere at folk var godt forlikte i

utværa; det vart sagt at det gjekk ikkje så godt med fisket når nokon rauk uklar, og dei fleste tok seg då òg vel i vare for det.

Det er fortalt at Hall, bror til Ingjald Saudøygøde, kom til Bjarnøyvar ein sommar for å fiske og fekk båtlag saman med ein mann som hette Torolv. Torolv var frå Breidafjord, han var lauskar og åtte mest ikkje noko, men var likevel ein dugande kar. Hall var no der ei tid, og han heldt seg for å vere mykje likare enn alle dei andre.

Det var ein kveld då dei kom til lands, Hall og Torolv, og skulle skifte fengda si, at Hall ville både velje og dele, for han tykte han var mest til mann. Torolv ville ikkje gje frå seg sin lott og brukte store ord. Dei skifte nokre ord, og kvar heldt på sitt. Hall triv då eit hoggjarn, som låg attmed han, og vil setje det i hovudet på Torolv. No spring folk imellom og stagar Hall. Han var reint frå seg av sinne, men kom ikkje nokon veg denne gongen, og fengda deira vart ikkje skift. Om kvelden fór no Torolv derifrå, men Hall tok åleine heile den fengda dei åtte saman, og let det kjennast kven som hadde makta.

Hall fekk seg ein annan mann på skipet i staden for Torolv og heldt fram med fisket som før. Torolv likte seg lite og tykte at han var ille svivord i denne saka, men han heldt seg likevel mykje der på øyane og hadde sett seg visst føre å beinke denne kroken som var krøkt for han med silk valdsferd. Hall kjende seg trygg og tenkte at ingen ville våge å prøve seg mot han, der i hans eigne heimetrakter.

Ein godvêrsdag rodde Hall ut; dei var tre saman på båten. Det beit godt om dagen, og om kvelden rodde dei glade og kåte heim. Torolv hadde speida etter kva Hall dreiv med den dagen, og stod i båtstøa om kvelden då Hall og mannskapet hans kom til lands. Hall rodde framme i båthalsen, han sprang over bord og ville ta imot båten, men i det han spring på land, då står Torolv der og hogg straks til han. Hogget kom i halsen ved herdane, og hovudet fauk av. Etter dette

kom Torolv seg unna, og følgesmennene til Hall simla saman kring han.

Drøpet på Hall spurdest utover øyane, og folk tykte det var ei stor tidend, for Hall var av ei gjæv ætt, om han ikkje hadde vore nokon rik mann. Torolv prøvde å kome seg bort frå øyane, for han hadde inga von om å finne nokon der, som ville ta han i sitt vern etter dette storveket. Han hadde heller ingen frendar der, som han kunne vente seg hjelp av, men det var sikkert nok at der fanst folk som stod han etter livet og som hadde stor makt, så som Ingjald Saudøygøde, bror til Hall.

Torolv fekk seg skyss over til fastlandet og løynde seg vel der han fór fram. Om ferda hans er ingenting spurt før han ein dag ved kveldstid kom til Goddastad. Vigdis, kona til Tord Godde, var noko skyld Torolv, og difor la han vegen til gards. Torolv hadde før høvrt gjete korleis det stod til der, at Vigdis var meir til menneske enn Tord, bonden hennar. Derfor gjekk han til henne straks han var komen om kvelden, fortalde henne om vanskanane sine og bad om hjelp.

Vigdis svara han på dette vis: «Ikkje vil eg dælle for skyldskapen mellom oss; eg ser også slik på det verket du har gjort, at eg ikkje heldt deg for mindre mann av den grunn. Men det tykkjest meg at dei som vil hjelpe deg, må setje på spel både liv og gods, så store menn som her har ettermål, og Tord, bonden min,» seier ho, «er ikkje nett nokon vågehals, og dei utvegar vi kvinner kan hite på, strekk ofrast ikkje til når det gjeld. Likevel nemner eg ikkje heilt å dra meg unna deg heller, sidan du først har venta deg noko hjelp her.»

Deretter leidde Vigdis han til eit utbur og bad han vente på henne der; ho sette lås for døra. Så gjekk ho til Tord og sa: «Her er komen ein mann på gjesting som heiter Torolv og er noko skyld meg. Han ville gjerne få vere her ei tid utover, om du gjev han lov til det.»

Tord sa at han brydde seg lite om å huse på gjester. Han kunne få kvile seg der dagen etter, om det ikkje var noko

gale med han, men i så fall skulle han ha seg vekk med ein gong.

Vigdís svarar: «Eg har alt teke mot han som gjest, og eg vil ikkje ta orda mine att, endå om han ikkje er like god venn med alle.» Deretter fortalde ho Tord om drapet på Hall og at Torolv, han som no var komen der, hadde drepe han. Tord stokk og vart sint og sa han var sikker på at Ingjald kom til å ta mykje gods frå han for denne hjelpa han no hadde gjeve — «når dørvene her har vorte latne att bak denne mannen».

Vigdís svarar: «Ingjald skal sleppe å ta gods av deg for ei natts hjelp, for han skal vere her i heile vinter.»

Tord seier: «På denne måten kan du spele meg reint snau, og det er ikkje med min vilje at ein slik ulukkefugl skal vere her.» Men Torolv var likevel der om vinteren.

Dette spurde Ingjald, som hadde ettermålet etter bror sin. Han budde seg til å dra inn i Dalir utpå ettervinteren, sette fram ei ferje han åtte og tok ut med til saman tolv mann. Dei segla vestafrå med ein kvass nordvest og tok land i Laksårosen om kvelden, sette opp ferja og fór til Goddastad same kvelden. Dei kom ikkje uventa og vart godt mottekne. Ingjald fekk Tord i tale og sa han ærendet sitt, at han hadde fått spurlag på Torolv der, banemannen til bror hans. Tord sa at det var berre noko snakk. Ingjald bad han ikkje trette, — «og la oss gjere ein handel; du overgjev mannen til meg og let meg sleppe å bruke makt, så får du tre merker sølv, som eg har her. Eg skal òg ettergje deg den skulda du har kome i med å hjelpe Torolv.»

Tord tykte sølvet var fagert, og så hadde han fått lovnad om å sleppe den saka som han før hadde grua seg så for skulle bli han til pengeutlegg.

Han svara derfor: «No vil eg halde denne samtalen løynd for folk, men dette skal likevel vere ein avtale mellom oss to.»

15. Dei sov no til det leid imot dag; då stod Ingjald og mennene hans opp og kleddde seg.

Vigdís spurde Tord kva han og Ingjald hadde tala om kvelden før. Han sa dei hadde snakka om mangt, men vorte sarme om at dei skulle få ransake, og Vigdís og han skulle vere saklause, dersom Torolv ikkje vart funnen der, — «og no let eg Åsgaut, trølen min, følgje mannen bort.»

Vigdís sa at ho brydde seg ikkje om løgn. Ho sa òg at ho tykte det var leit at Ingjald skulle snake omkring i husa hennar, men let likevel Tord rå for dette. Sidan ransaka Ingjald der og fann ikkje mannen. I det same kom Åsgaut attende, og Vigdís spurde kvar han skildest med Torolv.

Åsgaut svarar: «Eg følgde han til sauehusa våre, som Tord hadde sagt.»

Vigdís sa: «Skal tru det er noko som ligg meir midt i vegen for Ingjald når han fer til skipet sitt, enn dette? Eg skal våge på at dette er noko dei har tenkt ut saman i går kveld. No vil eg at du straks går og følgjer han bort så fort du kan. Du skal følgje han til Torolv på Saudafell. Gjer du som eg byr deg, skal du ikkje ha gjort det for ingenting; eg skal gje deg fridommen og så mykje gods at du kan fare kvar du vil.»

Åsgaut lova dette og fór til sauehuset, fann Torolv der og sa at dei måtte kome seg bort så fort dei kunne. I det same reid Ingjald frå Goddastad, for han var no meint på å hente vare for sølvet. Men då han var komen nedom garden, såg dei to menn kome imot seg, og det var Åsgaut og Torolv. Dette var tidleg på morgonen, så det lyste ikkje stort av dag enno. Åsgaut og Torolv var no kome i ei stygg klemme med di dei hadde Ingjald på den eine sida og Lakså på den andre. Elva gjekk ovleg stor; det var fast is på både sider, men ope langs midten, og det var stygt å seije over.

Torolv sa til Åsgaut: «No tykkjer eg at vi har eitt av to å gjere, anten å vente på dei her ved elva og verje oss så godt vi har dug og mannsnot til, endå det er helst å vente at Ingjald og mennene hans snøgt tek livet av oss, eller òg å freista elva, om det ser noko farleg ut, det med.»

Ásgaut bad han rá og sa at no ville han ikkje skiljast frá han, — «sanne kva råd du tek om dette».

Torolv svarar: «Vi skal freiste elva.» Og så gjer dei. Dei kler seg så lett som råd, går ned framfor isen og legg til sums, og med di det var friske karar og dei var lengre liv lage, kom dei seg over elva og opp på den faste isen på andre sida.

Nett i det same dei var over elva komme, kom Ingjald og følgesmennene hans ned til den andre elvebarden. Ingjald tok då til ords og sa til føljet sitt: «Kva skal vi no gjere? Skal vi våge oss på elva eller ikkje.»

Dei sa at han måtte rá; dei ville lite på hans omtanke, sa dei, men dei tykte det såg rådlauust ut å fare over. Ingjald sa at det var nok det, — «og vi skal vende oss herifrå».

Men då Torolv og Ásgaut såg at Ingjald og mennene hans ikkje våga seg ut på elva, vreid dei først kledda sine og budde seg til å gå. Dei gjekk heile den dagen og kom til Saudafell om kvelden. Der vart dei vel mottokne, for der var alle gjester velkomne. Straks om kvelden gjekk Ásgaut til Torolv Raudnev og sa fram ærendet deira, fortalde om alt som hadde bore til og at Vigdis, frenka hans, hadde sendt han denne mannen som der var komen, for at han kunne få eit trygt tilhelde. Han fortalde òg alt om korleis Tord Godde hadde fare å, og dermed bar han fram dei jarregner som Vigdis hadde sendt til Torolv.

Torolv svara såleis: «Ikkje vil eg nekte å kjennast ved desse jarregnene, og eg skal visseleg ta imot denne mannen, når ho sender bod om det. Eg tykkjer Vigdis har fare mannsleg fram i denne saka, og det er harmeleg at ei slik kvinne skal vere så skrøpeleg gift. Du, Ásgaut, skal vere her så lenge du har lyst.»

Ásgaut sa at han skulle ikkje vere der så lenge. Torolv tok no imot namnen sin og gjorde han til sin følgesmann. Han og Ásgaut skildest som gode venner, og Ásgaut gav seg på heimvegen.

No er å fortelje om Ingjald at han snudde atende til Goddastad, då han hadde skilst frá Torolv. Der var då komme menn frá grannegardane etter bodsending frá Vigdis, slik at det var ikkje mindre enn tju karar der. Då Ingjald kom til gards med føljet sitt, kalla han Tord til seg og sa til han:

«Du har ikkje fare å som ein mann imot oss, Tord.» sa han, «for vi held det for visst at du har sendt mannen bort.» Tord sa seg skuldlaus i dette. No kom det opp alt som Ingjald og Tord hadde avtala seg imellom, og Ingjald ville ha att det sølvet han hadde gjeve Tord. Vigdis stod ved, og hørde på samtalen deira, og ho sa at det var gått dei som fortent. Ho bad Tord om å gje frå seg sølvet, — «for du, Tord,» seier ho, «har tent desse pengane som ein stakkar.»

Tord sa at han ville ho skulle rá for dette. Deretter gjekk Vigdis inn og borttil kista til Tord og fann nei der ein diger pengepung; ho tek opp pungen og går ut til Ingjald og bed han ta imot sølvet. Ingjald klårnar opp i andletet og retter handa ut etter pengepungen. Vigdis lyfter då opp pungen og div til han i nasen, så blodet rann ned på jorda. Dertil valde ho han mange hånlige ord og det med, at han skal aldri få dette sølvet; bad han så fare derifrå.

Ingjald fann at det likaste han kunne gjere, var å kome seg bort så fort han kunne. Han gjorde då så, og stogga ikkje før han kom heim, og var mykje misnøgd med ferda si.

16. No kom Ásgaut heim. Vigdis fagna han vel og spurde om dei vart godt mottokne på Saudafell. Han let vel og fortalde henne kva Torolv hadde sagt til slutt. Vigdis vart glad for dette. «No har du røkta ærendet ditt trutt og godt, Ásgaut,» sa ho, «og du skal straks få vite kva løn du får for verket; eg gjev deg fridommen, så at du skal heite fri mann frá denne dag, og her skal du få attpå det sølvet som Tord tok for hovudet til Torolv, frenden min; det kjem no i betre hender.» Ásgaut takka henne med fagre ord for denne gåva. Om sommaren tok Ásgaut seg far på Dogurdarnes, og ski-

pet strakk til havs. Dei fekk sterk vind og var ikkje lenge om reisa; dei tok land i Noreg. Åsgaut fór sidan til Danmark og busette seg der, og han vart halden for ein glid kar. Her endar saga om han.

Men etter at Tord Godde og Ingjald Saudvøygøde hadde lagt opp råd saman om å ta livet av Torolv, frenden til Vigdis, bar ho fiendskap imot dei for det, og sa seg skild frå Tord Godde og fór til frendane sine og fortalde dei dette. Tord Gjelle likte det lite, for han var førerannen deira; men han gjorde likevel ikkje noko med det.

Vigdis hadde ikkje med seg meir gods frå Goddastad enn dei dyraste tinga ho åtte sjølv. Kvamsværingane let ord falle om at dei hadde rett på halvparten av det godset Tord Godde sat med. Det gjekk hardt inn på Tord, og han reid straks til Hoskuld og la fram vanskanane sine for han.

Hoskuld svara: «Du har fått ein støkk i deg, med di du ikkje har noko å setje opp imot ei slik overmakt.» Då baud Tord gods for hjelpa og sa at han skulle ikkje sjå smått på det.

Hoskuld seier: «Det har synt seg at ingen mann får nytte godt av godset ditt med din vilje.»

Tord svarar: «Slik skal det likevel ikkje vere denne gongen, for eg vil gjerne at du tek i varveitsle alt godset. Og så vil eg by Olav, son din, til fosting og gje han alt det som blir att etter meg, for eg har ingen erving her i landet, og eg tenkjer godset då er kome i betre hender enn om frendane til Vigdis skulle slå klørne i det.»

Dette seier Hoskuld ja til, og dei gjer avtale om det.

Melkorka tok dette ille opp; ho tykte det var for ring fosting. Hoskuld sa at ho kunne ikkje sjå: «Tord er ein gammal mann og barnlaus, og eg vil at Olav skal ha alt godset som blir att etter han, og du kan få råke han så ofte du vil.»

Tord tok då sjuåringen Olav til seg og vart svært glad i han. Dei som hadde sak mot Tord Godde, fekk høyre dette, og dei tykte no at godset sat fastare enn før. Hoskuld sende

Tord Gjelle gode gåver og bad han ikkje bli vreid for dette, for dei kunne likevel ikkje ta noko gods frå Tord etter lova. Vigdis hadde ikkje noko søksmål mot Tord som var sant og gav grunn til skismsål, sa han. «Og Tord var ikkje lækare mann for di om han leita etter råd til å bli kvitt ein kar som hadde sett seg til på eigedommen hans og var så kringsett av saker som ein busk av einar.»

Då desse orda kom til Tord Gjelle frå Hoskuld, og store gåver følgde med, slo han seg til tols og sa at han tykte det godset var i gode hender, som Hoskuld tok vare på. Han tok imot gåvene, og det vart no stilt omkring dette, men noko kaldare med vennskapen mellom dei.

Olav voks opp hjå Tord Godde og vart ein stor og sterk mann, og så ven at ingen var hans like. Då han var tolv vintar gammal, reid han til tings, og folk frå andre bygdelag gjorde seg ærend for å undrast over kor vakker han var på skapnad. Olav heldt seg òg med våpenbunad og klede som stod til han, og han var difor lett å kjenne frå alle andre. Tord Godde stod seg mykje betre etter at Olav kom til han. Hoskuld gav guten kjenningssmann og kalla han På, og det namnet feste seg ved han.

Rappsstad blir øydegard

17. Det er sagt om Rapp at han var plagsam å ha med å gjere; han elta seg inn på grannane sine slik at dei snautt kunne få ha sitt i fred for han. Men Tord fekk ikkje Rapp noko tak på, sidan Olav voks til. Rapp hadde same huglyndet som før, men makta minka, for alderen tyngde han slik at han måtte leggje seg til sengs. Då kalla han Vigdis, kona si, til seg: «Ikkje har eg vore sjukleg av meg,» sa han,

«og det er helst likt til at denne sotta skal gjere slutt på samlivet vårt. Men når eg er død, vil eg at de grav meg ei grav i eldhusdøra og set meg ned ståande, der i døra; då kan eg endå sjå vel til huset mitt.»

Deretter døydde Rapp, og alt vart gjort som han hadde sagt føre, for ho trøysta seg ikkje til anna. Men så ill som han hadde vore å ha med å gjere medan han levde, så vart han mykje verre no då han var død, for han gjekk mykje att. Folk seier at han tok livet av dei fleste husfolka sine med attergonga, og han gjorde dei fleste som budde der ikring, mykje mein. Garden på Rappsstad vart øydd, og Vigdis, kona til Rapp, drog vestpå til Torstein Surt, bror sin, som tok imot både henne og godset hennar.

No gjorde folk som dei hadde gjort før, dei fór og fann Hoskuld og fortalde om vanskanen Rapp valda dei, og bad han finne ei råd. Hoskuld sa at han skulle det. Han fór til Rappsstad med nokre menn og let grave opp Rapp og føre han til ein stad langt unna både fertrakk og mannevogar. Etter dette tok det mykje av med attergongene til Rapp.

Sumarlide, son til Rapp, tok godset etter han, og det var både stort og fagert. Sumarlide busette seg på Rappsstad om våren, og då han hadde budd der ei lita tid, gjekk han frå viter, og døydde stutt etter.

No var Vigdis, mor hans, åleine om alt dette godset, men ho ville ikkje fare til Rappsstad og drive jorda, og Torstein Surt tok godset i varveisle. Torstein var då noko til års, men frisk og før likevel.

18. På denne tida kom frendane til Torstein, Bork den digre og Torgrim, bror hans, seg opp til heider og ære på Torsnes, og det synt seg snart at dei ville vere dei gjævaste og mest værde mennene der. Då Torstein skjøna det, ville han ikkje kivist med dei, men gjorde kjent at han ville skifte bustad og flytte til Rappsstad i Laksårdal.

Torstein Surt budde seg til å fare etter vårtinget. Smalen

vart driven etter strandå, og sjølv gjorde han i stand eit førsteskip og gjekk om bord sjølv tolvte. Torarin, mågen hans, var med han, og Osk Torstensdotter. Hild, dotter til Torarin, som då var tre år, var òg med dei. Dei fekk ein kvass sørvest og segla inn etter strauane og kom inn der det heiter Kolkistustraumen; det er ein av dei stridaste i Breidafjorden. Det gjekk ugreit med seglinga deira, mest for di sjøen var byrja å falle ut og dei hadde ulagleg bær, med di det var byver og kvass vind når det klårna, men mesta stilt innimellom. Torarin styrte og hadde bras-taumannen om akslene, for det var trongt på skipet; det var mest lasta med kister, farmen var høg, og landet var nær på båsider. Skipet gjekk smått, for strauen bar imot og vart endå villare. Dei segla på eit skjær, men skipet brotna ikkje. Torstein bad dei få ned seglet så snøgt dei kunne, ta hakar og få skipet laust. Denne råda vart freista, men ho dugde ikkje, for det var så djupt på båsider at hakane ikkje tok botnen, og dei laut vente på flod.

Det fjørar no under skipet. Om dagen såg dei ein sel i strauen, og han var mykje større enn andre. Han fór i ring kringom skipet om dagen, og han var ikkje stutt i labbane. Det såg ut for dei alle som han hadde mannsauge. Torstein bad dei skyte selen, og dei freista, men fekk det ikkje til. Sidan flødde sjøen, men då det var nær på at skipet skulle flyte, rauk det opp til eit fælsleg stryggevær som kvelvde skipet, og alle som var om bord drukna, utan ein mann; han dreiv på land saman med treraket. Mannen heitte Gudmund, og der har det sidan heitt Gudmundarøyar.

Gudrid, som var gift med Torkjell Trevil, hadde no erveretten etter Torstein Surt, far sin.

Denne tidenda spurdest vidt, at Torstein Surt var drukna og at mange menn hadde late livet med han. Torkjell sende straks bod på Gudmund, den mannen som hadde kome seg på land der, og då han kom, gjorde Torkjell ein avtale med han i løynd om at han skulle gjere greie for korleis dei ymse

hadde late livet, såleis som Torkjell sa føre. Dette gjekk Gudmund med på.

Torkjell bad han no fortelje om denne hendinga medan mange menn var til stades. Gudmund sa då at først hadde Torstein drukna og så Torarin, mågen hans — då hadde Hild erveretten, for ho var dotter til Torarin. Så var møya drukna, sa han — for etter henne var Osk, mor hennar, næraste ervingen — og ho døyde sist av dei. Dermed fall alt godset under Torkjell Trevil, for Gudrid, kona hans, hadde erveretten etter syster si.

No vart denne fråsegna ført vidare ut av Torkjell og mennene hans, men Gudmund hadde fortalt det noko annleis før. Friendane til Torarin tykte at denne saga var noko tvilsam, og sa at dei ville ikkje tru på ho utan prov, og kravde å få halvparten av godset liksom Torkjell, men Torkjell meinte at han åtte alt åleine, og bad dei gjere i stand skingsprøve som skikken var.

Skinsprøva var på denne tid å gå under ei jordrense. Ei torve vart skoren laus or vollen, men slik at båe endane var faste, og den mannen som skulle gjere skingsprøva, skulle gå under ho. Torkjell Trevil var ikkje så viss på at det hadde gått føre seg slik med drukninga som han og Gudmund hadde sagt siste gongen. Ikkje trudde heidningane at dei hadde mindre å våge ved dette, enn kristne menn no trur når det er skingsprøve. Den som gjekk under jordrensa, vart skir når torva ikkje fall ned på han.

Torkjell gjorde no avtale med to menn om at dei skulle bli usamde om eitkvart og halde seg nær når prøva vart gjort, og kome bort i torva så mykje at alle såg dei felle henne.

No tok han til, han som skulle gjennomgå prøva, og nett som han var komen under jordrensa, sprang dei mennene som til det var sette, mot kvarandre med våpen og møttest ved torvebogen og vart liggjande der, og jordrensa datt ned, som ventande var. Folk sprang straks imellom for å skilje dei, og det var lett gjort, for dei slost ikkje slik at det var nokon

fare. Torkjell Trevil ville no høyre kva folk meinte om prøva. Alle mennene hans sa då at det ville ha gått vel om ingen hadde skipla ho. Sidan tok Torkjell all lausøyren, men jorda på Rappsstad vart liggjande brakk.

Hoskuld og Hrut

19. Om Hoskuld er no å fortelje at han sat i værdelege kår og var ein stor hovding. Han rådde òg over mykje gods, som Hrut Herjólvsson, bror hans, åtte, og mange sa at det ville bli eit stygt innhogg i rikdommen til Hoskuld, om han skulle betale ut heile morsarven hans.

Hrut var hirdmann hjå kong Harald Gunnhildsson og i stor ære hjå han, mest av di han var den fremste i alle mannsverk. Dronning Gunnhild værde han så høgt at ho heldt ingen i hirda for jangod med han, korkje i ord eller på andre måtar. Når det vart halde mannjarning og dei rødde om dugande menn, var det lett for alle å sjå at Gunnhild tykte det var fåvit eller avund om nokon mann vart likna med Hrut.

Med di Hrut hadde gjæve frendar og store eigedommar å sjå til på Island, hadde han hug til å kome dit, og han bur seg til å fare. Kongen gav han eit skip då dei skildest og sa han hadde røynt at han var ein gjæv kar. Gunnhild følgde Hrut til skipet og sa: «Ikkje skal det seiast lågt, at eg har røynt deg som ein verkeleg fagnemann, for i dug er du jamgod med dei beste menn her i landet, og i vit står du langt framom.» Så gav ho han ein gullring og bad han fare vel, drog kappaa over hovudet sitt og gjekk smøgt heim til garden; men Hrut stig om bord på skipet og seglar til havs.

Han fekk god bær og kom til Breidalfjorden, segla langs

gyane inn Breidasund og tok land ved Kambsnes. Der la han ut landgangsbrua. Det spurdest snart at det var kome eit skip og at Hrut Herjolvsen førte det. Ikkje vart Hoskuld glad for denne tidenda, og han fór ikkje til møtes med broren. Hrut sette opp skipet sitt og stelte om det. Han bygde ein gard der, som sidan heiter Kambsnes.

Sidan reid Hrut til Hoskuld og kravde morsarven sin. Hoskuld sa at han var ikkje han noko skuldig; mor hans hadde ikkje fare frå Island snau for gods, då ho råka Herjolv, sa han. Hrut likte dette ille, men reid bort med så gjort. Alle frendane til Hrut, så nær som Hoskuld, tok mot han med ære. Hrut budde tre vintar på Kambsnes og kravde jant Hoskuld for arven sin på ting eller andre lovmøte, og tala saka si vel. Dei fleste meinte at Hrut hadde rett, men Hoskuld heldt fram at Torgjerd vart gift med Herjolv utan å søkje hans råd, og hevda at han var lovleg verje for mor si. Med dette skildest dei.

Same hausten fór Hoskuld i gjestebod til Tord Godde. Dette fekk Hrut greie på og reid til Hoskuldstrad sjølv tolvte. Han dreiv med seg tju naut derifrå, og like mange let han vere att, og sidan sende han ein mann til Hoskuld med bod om kvar krøtera var å finne. Huskarane til Hoskuld tok våpna sine straks, dei næraste grannane vart bodsende og dei vart til saman femten mann; kvar ein reid så kvast han kunne.

Hrut og mennene hans såg ikkje at nokon var etter dei før dei var kome mest heim til Kambsnes. Dei steig då straks or sålen, batt hestane sine og gjekk fram på ein sandbakke. Hrut sa at dei skulle ta imot dei der. Han meinte no det, at endå om det gjekk smått med å krevje inn godset hjå Hoskuld, skulle det ikkje spørjast at han rømde for trælane hans, sa han. Følgjesmennene til Hrut nemnde at dei fekk overmakt imot seg. Det brydde han seg ikkje om, sa Hrut, di fleire dei var, di verre ferd skulle dei fare.

Laksdølane sprang no av hestane sine og gjorde seg reie.

Hrut bad mennene sine om ikkje å akte overmakt, og sprang mot dei. Han hadde hjelm på hovudet, drege sverd i den eine handa og skjold i den andre. Hrut var den djervaste stridsmann, og no vart han så vill at få kunne følge han. Dei slost vel på båe sider ei stund, men brått skjønna laksdølane at dei hadde ikkje med sin like å gjere, når Hrut var med, for han drap to mann i eit renn. Laksdølane bad då om grid, og Hrut sa at grid skulle dei få.

Alle huskarane til Hoskuld var såra, dei som ikkje var falne; men fire var drepane. Hrut fór heim; han var noko såra, men følgjesmennene hans lite eller inkje, for han hadde sjølv halde seg lengst framme. Staden der dei slost, vart sidan kalla Orrostudal. Sidan let Hrut krøtera slakte.

Det er fortalt om Hoskuld at han var snøgg til å samle folk om seg då han spurde ranet, og reid heim. På lag samstundes kom huskarane hans att, og dei fortalde kor ille det hadde gått. Hoskuld vart vill og galen ved dette og sa at han var ikkje meint på å tole ran og manndrap av han fleire gonger. Heile den dagen samla han menn om seg. Jorunn husfrue gjekk då til han og spurde kva han no hadde rådd seg til.

«Det er ikkje noko vidare,» seier han, «men eg ville gjerne at folk heller skulle ha anna å tale om enn drap på huskarane mine.»

Jorunn svarar: «Stygt er det, om du er meint på å drepe ein slik mann som bror din er; og det er dei som seier at det ville ikkje vore utan grunn om Hrut hadde henta feet før. No har han synt at han ikkje lenger vil sije som ein lausunge og ikkje få det som hans er, og som han er ættboren til. Og han har visseleg ikkje rådd seg til å prøve krefter med deg før han visste seg noka von om hjelp av dei menn som større er, for det er meg sagt at det skal ha gått løynlege bod mellom Tord Gjelle og Hrut. Slikt tykkjer eg er verdt å anse på; Tord tykkjer saktens det er godt å gje hjelp i ei sak som er så opplagd. Det veit du òg, Hoskuld, at etter at saka mel-

lorn Tord Godde og Vigdis kom til, er det ikkje lenger så blidt mellom deg og Tord Gjelle som før, endå om du i førstinga løyste deg fri for fiendskapen hans og frendane hans med gåver. Det trur eg òg, Hoskuld,» seier ho, «at dei tykkjer de rår altfor mykje over det som deira er, du og son din, Olav. Det mun no vere rådelegare at du gjer Hrut, bror din, sømmelege tilbod, for grint er det å fåst med grådig uv. Eg ventar at Hrut vil ta rimeleg imot eit godt tilbod, for det er sagt meg at mannen er klok, og det vil han kunne sjå, at dette er til ære for dykk båe.»

Hoskuld roa seg mykje medan Jorunn tala for han, og han tykte at dette var rimeleg. Folk som var venner med dei båe, gjekk imellom og bar frann forlikstilbod frå Hoskuld til Hrut. Hrut tok det vel opp og sa at han ville gjerne forlike seg med Hoskuld. Han hadde lenge hart hug til at dei skulle skilke seg slik mot kvarandre som rett var frendar imellom, sa han, dersom Hoskuld berre ville unne han retten hans. Hrut sa òg at han ville unne Hoskuld særmd for det han på si side hadde forbrote seg. Denne saka vart då gjord opp med forlik mellom dei to brørne, Hoskuld og Hrut, og dei levde sidan som gode frendar.

Hrut styrer no med bruket sit og vart ein stor mann. Han la seg ikkje borti mykje, men det han først blanda seg borti, ville han også rå for. Han flytta bustaden sin og budde der det no heiter Hrutstad, til alderdommen sin. På bœn hadde han eit hov, som det enno syner merke etter. Det blir no kalla Trollaskeid, og er allmannaveg.

Hrut vart gift med ei kvinne som hethe Unn, dotter til Mård Gigja. Unn gjekk ifrå han, og det er opphavet til striden mellom laksdølane og fjøslidingane. Hrut vart gift med ei anna kvinne som hethe Torbjørg Armoddotter. Han har vore gift med endå ei kvinne, men vi veit ikkje namnet hennar. Han hadde seksten søner og ti døtrer med desse to konene. Folk fortel at Hrut var på tinget ein sommar og hadde med seg fjorten søner, og det gjekk ord av

dette, for han hadde stor ære og styrke av dei; dei var alle dugande karar.

20. Hoskuld sat heime på garden sin og tok til å lute mot alderdommen, men sønene hans var no vaksne. Torleik busette seg på den garden som heiter Kambsnes, og Hoskuld løyste ut arven hans. Deretter vart han gift med Gjavlaug, dotter til Arnbjørn Steiu-Bjønsson og Torlaug Tordsdotter frå Hovde. Det var eit gjævt gifte; Gjavlaug var ei vakker og storlåten kvinne. Torleik var ein hardhaus og ikkje god å kome ut av det med. Han og Hrut var ikkje gode venner. Bård, son til Hoskuld, var heime med far sin, og rådde ikkje mindre for gardsstellet enn Hoskuld. Døtrene til Hoskuld er det ikkje mykje tale om her; men det finst folk som ættar frå dei.

Olav På fer utanlands

Olav Hoskuldsson er no ein vaksen ungdom og den vakraste mannen folk hadde sett. Han heldt seg med gode våpen og klede. Melkorka, mor til Olav, budde på Melkorkustad, som før er skrive. Hoskuld tok seg ikkje så mykje av Melkorka som før, han tykte Olav, son hennar var like nær til det, sa han, og Olav sa han skulle hjelpe henne så godt han kunne. Men Melkorka tykte Hoskuld svivørde henne, og ho gruna på å gjere eitkvart mot han som han ikkje ville like betre.

Torbjørn Skrijup hadde hart mest tilsyn med bruket til Melkorka. Han fridde til henne då ho hadde budd der ei stutt tid, men Melkorka svara nei.

Det stod eit skip oppe på Bordøyr i Hrutafjord. Styremannen hethe Ørn og var hirdmannen til kong Harald Gunnhildsson. Melkorka sa til Olav, son sin, då dei råkast,

at ho ville han skulle fare utanlands for å vitje dei gjæve frendane sine, — «for det er sant som eg har sagt, at Myrkjartan er visseleg far min, og han er konge over irane, og no kan du lett få deg skipsfar på Bordøyr.»

Olav seier: «Eg har tala med far min om dette, men han er lite huga på det. Dessutan er fosterfar min rikare på jord og buskap enn på handelsvarer.»

Melkorke svarar: «Eg nemner ikkje lenger at du skal vere kalla trælkvinneson, og om det står i vegen at du tykkjer du har for lite gods, då vil eg heller gå med på å ta Torbjørn, dersom du då heller vil fare; for eg tenkjer nok at han legg fram dei varene du tykkjer du treng, om han får gifte seg med meg. Det er også det fine med det, at Hoskuld får to ting å eryre seg over når han får høyre både at du er faren or landet og at eg er gift.»

Olav bad mora rå som ho ville. Sidan tala Olav med Torbjørn om at han gjerne ville få varer til låns, og ikkje så lite heller.

Torbjørn svarar: «Det kan du berre få om eg får gifte meg med Melkorke, men om det skjjer, tenkjer eg du får rå like mykje over mitt gods som over det du no har under hender.»

Olav sa då at så skulle det vere, og dei avtala seg imellom alt dei ville; alt skulle gå stilt føre seg.

Hoskuld bad Olav ri til tings med seg, men Olav sa at han hadde ikkje stunder til det for gardsstellet, han ville gjere ein lamnehage ved Lakså, sa han. Hoskuld likte godt å høyre at han hadde slik omsut for gardsbruket, og reid så til tings. Men på Lambastad vart det stelt til bryllaups, og Olav rådde åleine for vilkåra. Olav tok tretti hundre i varer uskitt og skulle ikkje gje noko for det. Bård Hoskuldsson var i bryllaupet og visste om alt saman.

Då gjestebodet var slutt, reid Olav ned til skipet, fann Ørn styremann og tinga seg far med han. Men før han skildest med Melkorke, gav ho Olav ein stor fingerring av gull og sa: «Dette smykket gav far meg i tannfe, og eg ter-

kjer han vil kjemme det att om han ser det.» Deretter gav ho han ein kniv og eit belte og bad han gje det til fostemor hennar, — «eg trur ho vil kjennast ved desse jartegnene,» sa ho. Til slutt sa Melkorke: «Eg har budd deg heimanfrå som best eg kunne, og lært deg å tale irsk, så du ikkje kjem i vanskar av den grunn, kvar du så skulle kome i Irland.»

No skildest dei etter dette. Dei fekk bær med ein gong Olav kom om bord, og segla straks til havs.

21 No kom Hoskuld heim frå tinget og fekk høyre om alt saman. Han tok det heller tungt, men for di hans egne skyldfolk hadde vore med om det, roa han seg og let det vere stilt.

Olav og Ørn fekk god bær og kom til Noreg. Ørn talde Olav til å fare til hirda åt kong Harald og sa at han gjorde stor ære på folk som ikkje var betre seda enn Olav. Olav sa at han ville følgje det råddet. Dei fór no til hirda og vart godt mottekte der. Kongen kjendest ved Olav med ein gong for skuld frendane hans, og baud han straks til å vere der. Gunnhild heldt mykje av Olav, sidan ho visste at han var brorson til Hrut, men det var dei som meinte at ho ville ha hatt glede av å tale med Olav endå om det ikkje var for andre si skuld.

Då det leid på vinteren, vart Olav uglied. Ørn spurde kva det var som valda han sut.

Olav svarar: «Eg har ei ferd å fare vest over havet, og det er mykje om å gjere for meg at du gjer ditt til at det kan bli noko av no i sommar.»

Ørn bad Olav slå dette ifrå seg og sa at han visste ikkje om noko skip som skulle vest over havet. Gunnhild gjekk bortåt og gav seg i samrøde med dei.

«No høyrer eg noko som ikkje har hendt før,» sa ho, «at de to ikkje blir sande.»

Olav helsa Gunnhild værdeleg, men tala framleis om det same. Ørn gjekk då, men Gunnhild og Olav gav seg i samrøde, og Olav fortalde kva planar han hadde og kor mykje

det var om å gjere for han å få gjort denne ferda. Han visste sikkert at kong Myrkjartan var morfar hans, sa han.

Gunnhild sa då: «Eg skal gie deg hjelp til denne ferda slik at du kan reise så stormannsleg du ønskjer.» Olav takka henne for desse orda.

Sidan let Gunnhild bu ut eit skip og fekk tak i mannskap. Ho bad Olav seie frå kor mange mann han vil ha med seg vest over havet. Olav nemnde seksti mann og sa at det var mykje om å gjere for han at mannskapet liktest meir på hærmenn enn på kjøpmenn. Ho sa at så skulle det vere. Berre Ørn er nemnd av dei som var med Olav på ferda. Det var alt saman velrusta folk.

Kong Harald og Gunnhild følgde Olav til skipet og sa at liksom dei før hadde gjeve han vennskapen sin, vil dei no leggje lukka si attå. Det var lett gjort, sa kong Harald, for i deira tid hadde det ikkje kome nokon emnelegare mann frå Island, sa dei. Kong Harald spurde då kor gammal han var.

Olav svara: «No er eg atten vinttrar.»

Kongen seier: «Mykje kan ein vente seg av slike som deg, for enno er du ikkje komen langt over barnealderen. Kom straks til oss når du kjem att.» Dermed bad kongen og Gunnhild Olav vel fære. Dei stig om bord og seglar straks til havs.

Dei fekk ikkje god bær om sommaren; det var mykje skodde og lite vind, og ulagleg den som var. Dei rak derfor vidt ikring, og dei fleste om bord vart ættvulle. Omsider letna skodda, og det bles opp; dei sette då segl. No tok dei til å drøfte kvar dei skulle leggje leia for å kome til Irland, men dei vart ikkje samde. Ørn var mot dei andre, men dei fleste tok til motmæle mot han og sa at det gjekk heilt rundt for han og meinte at dei måtte rå, som var dei fleste. Saka vart skoten under Olav til avgjersle, og han seier: «Eg vil at dei skal rå som har mest vit, og tenkjer at dumt folk finn verre uråder di fleire dei er.»

Dermed var saka avgjort, og Ørn rådde sidan for leia. Dei segla både natt og dag og hadde jamt ring bær.

Ei natt sprang vaktmennene opp og bad folk vakne med ein einaste gong. Dei såg land så nær, sa dei, at dei mest stanga borti med stammen. Seglet var oppe, men det var mest ikkje vind. Folk sprang opp med ein gong og bad Ørn beite frå land om det var råd.

Olav seier: «Det står ikkje i vår makt, for eg ser bår rett ved skotten. Få ned seglet med ein gong, så kan vi finne ei råd når det blir lys dag og vi kan kjenne landet.»

Dei kasta då anker, og dei haka seg straks fast. Om natta var det mykje snakk om kvar dei kunne vere komne, men då det vart lys dag, såg dei at det var Irland.

Ørn sa då: «Eg trur ikkje det blir godt å kome til lands her, for dette er langt frå dei harmene eller kjøpstadene der utlendingar skal ha fred, og her er vi fjøra oppe som hornsil. Irane vil visst kalle det godset vi har med oss, for si fengd, etter lova her i landet, for dei reknar slikt for sjørak som står mindre opp i fjøra enn vi gjer med akterstammen.» Olav sa at det var ikkje så farleg, — «men irane tykkjer visst det er ei storhending at dette skipet er kome, for eg har sett at mykje folk har kome saman oppe på land i dag. Medan det var fjøre i dag, la eg merke til at det går opp ein os bortved neset her, og at sjøen ikkje rann heilt ut av han. Dersom skipet vårt ikkje har kome til skade, skal vi setje ut båten og flytte skipet dit.»

Det var leire under der dei hadde lege for anker, og ikkje noko bord i skipet var kome til skade. Dei flytta då skipet dit og kasta anker.

Då det leid ut på dagen, dreiv ein stor folkhop ned til stranda. To menn rodde ut til skipet i ein båt og spurde kven som rådde for dette skipet. Olav svara, og tala irsk, han som dei. Då irane fekk vite at det var norrøne menn, kravde dei at dei skulle gå frå godset sitt, som lova var, og då skulle ikkje noko bli gjort dei til skade, før kongen hadde felt dom

i saka deira. Olav svara at slik var lova berre dersom det ikkje var nokon tolk med kjøpmennene, — «og det kan eg seie for sant, at dette er fredelege menn. Likevel vil vi ikkje gjie oss utan motstand.»

Irane gjorde hærrop og vadde ut i sjøen for å dra skipet på land under dei. Det var ikkje djupare enn at vatnet tok under armane på dei eller oppunder brokbeltet på dei som var størst, men der skipet flaut, var det ein poll så djup at dei ikkje kjende botnen.

Olav baud då mennene sine finne fram våpna og fylke på heile skipet frå stamn til stamn, og så tett stod dei at det var dekt med skjold heilt rundt; ved kvar skjoldspord stakk det fram ein spjutodd. Olav gjekk då fram i stammen. Han var kledd i brynje og hadde ein gyllt hjelm på hovudet, sverd i beltet med gullsege hjalt og i handa eit hoggteke¹ hakespjut med vakker prydnad på bladet. Framføre seg heldt han eit raudt skjold med ei gyllt løve på.

Men då irane såg rådgjerdene deira, fekk dei ein støkk i bringa, og dei skjona at denne fengda ikkje var så lett å få tak i som dei hadde tenkt seg. Dei gjorde difor vendeferd og flokka seg saman. Det kom mykje ståk og uro i flokken deira, for dei tykte no det var lett å skjone at dette var eit hærskip og at mange fleire kunne vere ventande. Dei skunda seg å bodsende kongen, og det var fort gjort, for han var på veitsle ikkje langt derifrå. Kongen kom straks ridande med ein flokk menn dit som skipet var.

Skipet låg ikkje lenger frå land enn at dei godt kunne høyre marnemål imellom. Irane hadde gjort fleire åtak med skotvåpen, men Olav og mennene hans hadde ikkje fått noko mein av det. Olav stod i silk bunad som før er sagt, og folk undra seg mykje over kór staseleg ein hovding dei hadde.

Men då skipsfolket til Olav såg at det kom ridande ein stor flokk med dei djervaste riddarar, tagna dei, for dei tykte at det var mykje til overmakt å takast med. Då Olav

¹ Uviss tyding, kanskje *haugsteke*.

høyrdde dei murra i flokken hans, bad han dei herde hugen, — «for no står saka vår godt. Irane helsar no Myrkjartan, kongen sin.»

Dei reid no så nær skipet at både flokkar kunne skilje kva dei andre sa. Kongen spør kven som rådde for skipet. Olav seier namnet sitt og spør kven den staute riddaren var som han tala med.

Han svarar: «Eg heiter Myrkjartan.»

«Er du irarkongen?» spør Olav.

Det var han, sa han. Kongen spurde då etter tidender, og Olav svara vel på alt han vart spurd om. Då spurde kongen kvar dei hadde segla ut ifrå og kva hovdingar dei tente. Han spurde også Olav nøgnare ut om ætta hans, for han skjona at det var ein storlåten mann, som ikkje ville svare meir enn han var spurd.

«Det skal eg gjere Dykk kunnig» sa han, «at vi tok ut frå Noreg, og det er hirdmennene til kong Harald Gunnhildsson som er om bord. Om ætta mi er å seie Dykk, herre, at far min, som bur på Island, heiter Hoskuld og er ein storætta mann. Men morsætta mi tenkjer eg at De har sett meir til enn eg, for mor mi heiter Melkorka, og det er sagt meg for sant at ho er di dotter, konge. Det er det som har drive meg til så lang ei ferd, og no har det mykje å seie for meg kva du svarar til det eg har fortalt.»

Kongen tagna og tala med mennene sine. Yituge menn spurde kongen om det kunne vere noko i det som denne mannen sa.

Kongen svara: «Det er lett å sjå på denne Olav at han er ein storætta mann, anten han så er vår frende eller ikkje, og så er det det at han talar så framifrå godt irsk.» Deretter stod kongen opp og sa: «No skal du få til svar at eg vil gjie deg og alt skipsfolket ditt grid, men om den frendskapen du reknar mellom oss, må vi talast meir ved, før eg kan gjie noko svar.»

Deretter la dei ut handgangsbrua, og Olav og følgjet hans

gjekk på land. Irane undrast mykje over kor hærmannsleg folk det var. Olav helsa då værdeleg på kongen, han tok av seg hjelmen og lutte seg for han, og kongen tok blidt imot han. Dei byrja då å talast ved, og Olav la fram saka si på nytt og tala både langt og godt. Han slutta talen sin med å seie at han hadde ein gullring på handa som Melkorka hadde gjeve han då dei skildest på Island, — «og ho sa at du, konge, hadde gjeve henne ringen i tanfte.»

Kongen tok gullringen og såg på han, og han vart eldraud i andletet. Deretter sa han: «Sanne er desse jartegnene, men ikkje mindre merkeleg er det at du er så lik mor di at ein vel kan kjenne deg på det. Derfor vil eg òg stå ved frendskapsen med deg, Olav, og på det kallar eg dei til vine som her er til stades og høyrer kva eg seier. Så vil eg òg be deg til hirða mi med heile følgjet ditt, men kva sømd og ære de vil vinne med det, får vise seg når eg får røynt deg meir og sett kor mykje til mann du er.»

Kongen let dei få ridehester og sette folk til å stelle med skipa deira og ta seg av godset. Sidan reid han til Dublin, og folk tykte dette var ei stor tidend, at han kom i følgje med son til kongsdottera, ho som for lenge sidan hadde vorte hærtaken derifrå, femten vintar gammal.

Den som vart mest gripen ved denne tidenda, var likevel fostermor til Melkorka. Ho låg då til sengs og møddeest av både sorg og elde, men endå gjekk ho no stavlaus til møtes med Olav.

Kongen sa då til Olav: «Her er no fostermor til Melkorka komen, og ho vil nok gjeme spørje nytt om henne.»

Olav tok imot henne med bae hender, sette gamla på kneet og fortalde at fosterdotter hennar levde i gode kår på Island. Dermed gav han henne kniven og beltet. Den gamle kjende tinga att og kom på gråten, og sa at son til Melkorka var både ein staskar, — «og har slikt å slekte på». Den gamle var frisk og før heile vinteren.

Kongen fekk ikkje sitje mykje i ro, for det var jamt ufred

i Vesterlanda og kongen jåga bort vikingar og ufredsmenn om vinteren. Olav var på kongsskipet med følgjet sitt, og den flokken syntest hard å takast med for dei som var imot. Kongen tala med Olav og felagane hans og tok dei alltid med på råd, for han røynde at Olav både var klok og gjekk uredt på der noko galdt.

Mot slutten av vinteren heldt kongen ting, og det møtte fram svært mykje folk. Kongen stod opp og tala; han tok slik til ords: «De kjenner til at det kom ein mann hit i haust, som er dotterson min, og av stor ætt på farsida med. Eg tykkjer at Olav merkjer seg ut framom andre i djervskap og dugleik, slik at maken hans finst ikkje her. No vil eg by han kongeriket etter min dag, for Olav høver betre til overmann enn sønene mine.»

Olav takka han for dette tilbodet med skjensarne og fagre ord, men han sa likevel at han ikkje ville setje på prøve koreis sønene til Myrkiartan ville tole det når han sjølv fall ifrå. Det var betre å få stutt ære enn lang skam, sa han, og han ville føre til Noreg så snart det var trygt for skip å segle landimellom. Han sa òg at det ville vere til liten hugnad for mor hans om han ikkje kom att.

Kongen sa at Olav fekk rå som han ville. Med dette var tinget slutt.

Då skipet til Olav var budd til ferda, følgde kongen Olav til skipet og gav han eit gullslege spjut, eit praktfullt sverd og mykje anna gods. Olav bad om å få ta fostermor til Melkorka med seg, men kongen sa at det var ikkje verdt, og ho vart ikkje med. Olav og mennene hans steig då om bord og skildest frå kongen med stor vennskap. Deretter set dei til havs.

Dei fekk god bær og kom til Noreg. Denne ferda gjekk det stort ord om. Dei sette opp skipet, og Olav fekk seg hestar og før til kong Harald med heile følgjet sitt.

22. Olav Hoskuldsson kom no til kong Haralds hirð, og kongen tok vel imot han, men Gunnhild mykje betre. Dei

bad han med mange ord om å være hjå dei. Olav tok imot det, og både han og Ørn vart verande i kongshirda. Kongen og Gunnhild synte Olav større vördnad enn dei før hadde synt mot nokon utanlandsk mann. Olav gav kongen og Gunnhild mange sjeldne og kostesarne eigneluter, som han hadde fått vest i Irland. Kong Harald gav Olav til jul ein heil kledebunad, skoren av skarlak. Olav sat no i ro om vinteren.

Men då det leid ut på våren, tala han med kongen og bad seg orlov til å fare ut til Island om sommaren. «Eg har gjæve frendar å vije der,» sa han.

Kongen svara: «Det hadde vore meir etter min hug om du slo deg til her hjå meg og fekk slike kår som du sjålv ville.»

Olav takka kongen for den æra han baud han, men han ville likevel gjerne fare til Island, sa han, om det ikkje var kongen imot.

Då svara kongen: «Ikkje skal dette bli til uvennskap mellom oss, Olav. Far du ut til Island i sommar, for eg ser at hugen din står mykje til det. Men du skal ikkje ha noko strev eller sut for utreisla di, det skal eg greie.»

Dermed enda samtalen deira.

Kong Harald let setje fram eit skip om våren, det var ein knarr, eit stort og godt skip. Kongen let det laste med tømmer og bu med fullt utstyr, og då det var reiseferdig, sende han bod på Olav og sa: «Dette skipet skal du få til eige, Olav. Eg vil ikkje at du seglar frå Noreg i sommar på annanmanns skip.»

Olav takka kongen for denne gåva med fagre ord. Deretter budde han seg til ferda, og då han er ferdig og får bør, seglar Olav til havs og skilst frå kong Harald med stor kjærleik.

Han fekk god bør om sommaren og kom med skipet til Bordøyr i Hrutafjorden.

Olav gifter seg og set bu

Det spurdest snart at det var kome eit skip og kven som førte det. Hoskuld fekk høyre at Olav, son hans, var komen ut att, og han vart svært glad og Reid straks nord til Hrutafjorden med nokre menn. Det vart eit gledesmøte mellom far og son der, og Hoskuld baud Olav med heim. Det ville han gjerne, sa han. Han sette opp skipet sitt, og godset hans vart flytta sørover, og då det var gjort, Reid Olav heim til Hoskuldstrad tolv mann sterk. Hoskuld fagna sonen med kjærleik, og brønne hans og alle frendane tok også blidt imot han, men best var det mellom han og Bård.

Olav vart mykje nannspurd etter denne ferda. Det vart også kunning kva ætt han hadde, at han var dotterson til Myrkiartan Irankonge. Det spurdest òg over heile landet kor stor vördnad han hadde vunne hjå dei mektige mennene han hadde gjesta. Olav hadde hatt med ut mykje gods og var no hjå far sin om vinteren.

Melkorka kom straks for å råke Olav, son sin, og han tok kjærleg imot henne. Ho spurde etter mangt og mykje frå Island, først og fremst om faren og dei andre frendane sine, og Olav svara på alt ho spurde om. Brått spurde ho om fostemor hennar levde, og Olav svara at det var visst nok. Melkorka spør då kvifor han ikkje ville gjere henne til viljes og flytte henne med seg ut til Island.

Då svarar Olav: «Dei var ikkje huga på det, mor, at eg skulle flytte fostemor di frå Island.»

«Kan hende det,» seier ho. Men det synt på henne at dette var henne mykje imot.

Melkorka og Torbjørn åtte ein son som heitte Lambe. Han var ein stor og sterk mann og likna på far sin både i hug og hått.

Då Olav hadde vore på Island om vinteren og våren kom, tok far og son til å drøfte framtidsplanane sine. «Det ville eg,

Olav,» seier Hoskuld, «at vi fann eit gifte åt deg, og at du sidan tok over bruket til fosterfar din på Goddastad. Der er det framleis stor velstand, og du kunne drive bruket med mitt tilsyn.»

Olav svara: «Dette har eg ikkje vore noko huga på til denne tid, og ikkje veit eg kvar den kvinna skulle vere som det er noka stor lukke for meg å få, for du veit nok at eg ikkje vil vere for smånøgd når det gjeld gifarmål. Men eg veit òg vel at du har ikkje orda frampå om dette før du har tenkt ut korleis det skal gå.»

Hoskuld sa: «Du gissar rett. Egil heiter ein mann, son til Skallagrim. Han bur på Borg i Borgarfjord. Egil har ei dotter som heiter Torgjerd, og henne har eg tenkt å be om for deg, for ho er det langt beste gifret i heile Borgarfjord og meir enn det. Det er også von om at du ville vekse av å bli måg til myramennene.»

Olav svara: «Eg vil lite på di omsut i denne saka, og eg tykkjer vel om dette gifarmålet, om det blir noko av. Men det må du vite, far, at eg vil like det ille om dette blir fram-bore og ikkje lukkast.»

Hoskuld seier: «Vi vil då ta den råd å bere saka fram.» Olav seier at faren får rå.

Det lid no til tings, og Hoskuld fer heimanfrå med mykje folk. Olav, son hans, er i følgje med han. Dei tjeldar bua si. Det var mykje folk på tinget, og Egil Skallagrimsson var der òg. Alle som såg Olav, tala om kor vakker og hovdingseleg han var. Han var vel budd med våpen og klede.

23. Det er fortalt at ein dag gjekk Hoskuld og Olav frå bua si og til møtes med Egil. Egil tok vel imot dei, for han hadde tala mykje med Hoskuld før. Hoskuld bar no fram friarmålet for Olav og bad om Torgjerd. Ho var òg med på tinget.

Egil tok det vel opp og sa at han hadde spurt godt om både far og son. «Eg veit då det, Hoskuld,» sa Egil, «at du er ein ættstor og velværd mann og Olav er vidgjeten av ferda

si. Det er ikkje å undrast på at slike menn stilar høgt, for Olav vantar korkje ætt eller venleik. Likevel skal vi no tale om dette med Torgjerd, for det er ikkje nokon mann før til å få Torgjerd utan hennar vilje.»

Hoskuld sa: «Eg vil at du talar om dette med dotter di, Egil.» Egil sa at han skulle så gjere, og gjekk til Torgjerd, og gav seg i samrøde med henne.

Egil sa då: «Det er ein mann som heiter Olav Hoskuldson, og han er no så namnspurd som nokon mann. Hoskuld, far hans, har fridd for Olav og bede om deg. Eg har helst skote saka inn under deg og vil no høyre svaret ditt, men for meg ser det ut som det skulle vere lett å svare på dette bodet, for det er eit gjævt gifarmål.»

Torgjerd svara: «Eg har høvrt deg seie at du elsker meg mest av borna dine. Men no tykkjer eg du gjer det til usanning, om du vil gifte meg med son til ei trælkvinn, om han elles er vakker og ein storkar.»

Egil sa: «Ikkje har du spurt deg føre så vel her som du plar gjere; har du ikkje høvrt at han er dotterson til Myrkjartan Irarkonge? Han er mykje meir høgboeren på morssida enn på farssida, og endå hadde det vore oss eit fullgodt bod utan det òg.»

Torgjerd skifte ikkje syn for det, og dermed skildest dei og heldt kvar på sitt.

Dagen etter gjekk Egil til Hoskuld i bua hans og vart vel motteken. Dei gav seg i tale, og Hoskuld spurde korleis det gjekk med gifarmålssaka. Egil let ille om det og fortalde alt om korleis det hadde gått. Hoskuld sa at då såg dei ut til å stå i beit, — «men eg tykkjer du har fare vel åk.» Olav var ikkje med på denne samtalen. Sidan gjekk Egil, og Olav spurde korleis det gjekk med friarmålet. Hoskuld sa at det gjekk trått frå hennar side.

Olav sa: «No er det som eg sa deg, far, at eg ville like det ille om eg skulle få skam av svaret. Du rådde mest då denne saka vart boren fram; no vil eg rå så ikkje saka blir spilt.

Det er òg sant som det er sagt at ulvar et opp annannmanns ærend. La oss straks gå til bua åt Egil.» Hoskuld sa at han fekk rå.

Olav var kledd i dei skarlakskledda kong Harald hadde gjeve han, på hovudet hadde han ein gull-lægd hjelm og i handa strassverdet som han hadde fått av kong Myrkjartan. Hoskuld og Olav gjelk no til bua åt Egil, Hoskuld føre og Olav straks etter. Egil fagna dei vel, og Hoskuld sette seg ned hjå han, men Olav stod og såg seg ikring.

Han såg ei kvinne sitje på pallen i bua, ven og stormannsleg og vakkert kledd. Han skjøna at det var Torgjerd Egilsdotter. Olav går bort til pallen og set seg ned hjå henne. Torgjerd helsar på denne mannen og spør kven han er. Olav seier namnet sitt og faren sitt, — «og du tykkjer vel at træl-kvinne-sonen gjer seg djerv når han torer å sitje hjå deg og er meint på å tale med deg.»

Torgjerd svarar: «Du tenkjer sakens at du kan ha gjort større vågestykke enn å røde med kvinner.»

Dei gav seg i samrøde og tala saman heile den dagen, men ingen høyrde kva dei tala om. Før dei skildest, vart Egil og Hoskuld henta, og friarmålet vart teke opp att på nytt. Torgjerd let då far sin rå. Dei vart då lett forlikte og festarmålet vart straks avgjort. Laksdelane fekk heider av dette, for det vart avtala at dei skulle føre brura heim, og bryllau-pet skulle stå på Hoskuldsstad då det var sju veker att av sommaren.

Etter dette skildest Egil og Hoskuld, og far og son reid heim til Hoskuldsstad og sat i ro heime om sommaren. Det vart så stelt til gjesteboods på Hoskuldsstad og ingening spart, for der var nok å ta av. Gjestebodsfolket kom til avtala tid. Frå Borgarfjord kom det ei stor mengd; Egil og Torstein, son hans, og brura var i følgjet, og valde folk frå heradet. Det var òg mange gjester hjå Hoskuld då dei kom. Det var eit grepa lag, og mennene vart leidde ut med gåver. Olav gav Egil sverdet Myrkjartansgåve, og Egil vart lett om bru-

nene då han fekk gåva. Elles er ikkje meir å fortelje, og gjestene fór heim.

24. Olav og Torgjerd var på Hoskuldsstad og dei la mykje elsk til kvarandre. Det var lett å sjå for alle at ho var ei kvinne som merkte seg ut; ho var smålåten til kvar dags, men det ho først la seg fram i, det måtte gå som ho ville. Denne vintren var Olav og Torgjerd stundom på Hoskuldsstad og stundom hjå fostertfar hans. Men om våren tok Olav over gardsstellet på Goddastad.

Den sommaren vart Tord Godde sjuk og døyvde. Olav let kaste haug over han på det neset som stikk fram i Lakså og heiter Dravnarnes; der er det ein gard som heiter Haugsgard. Det søkte mykje folk til Olav, og han vart ein stor hovding. Hoskuld unnte han det vel, for han ville jamt at Olav skulle bli rådspurd i alle store saker. Den garden Olav åtte, var den største i Laksårdalen.

Med Olav var det to brøyr, som båe heitte Ân; den eine vart kalla Ân den kvite og den andre Ân Svarte. Ein tredje av heimemennene hans heitte Beine den sterke. Dette var handverkmennene til Olav, og alle var djerve menn. Torgjerd og Olav fekk ei dotter som vart kalla Turid.

Den jorda som Rapp hadde ått, låg øyde, som før er skrivne. Olav tykte at ho låg godt til, og tala ein gong med far sin om at dei burde sende bod til Trevil med det ærendet at Olav ville kjøpe av han jorda på Rappsstad og andre eigner som høyrde til. Dette var lett å få i stand, og kjøpet vart avgjort, for Trevil såg at det var betre med ei kråke i handa enn to i skogen. Olav fekk kjøpt jorda for tre merker sølv, men det var mindre enn ho var verd, for det var vidt og fagert land og åttåt følgde stort laksefiske og selfangst og store skogar.

Noko ovanfor Hoskuldsstad, nord for Lakså, var det hogge ein rudning i skogen og ein kunne vere på lag viss på at der flokka buskapan til Olav seg saman, anten veret var godt eller ille. Ein haust let Olav reise ein gard i dette same holte;

mesteparten av lønneret var hogge der i skogen, men somt var rektømmer. Det vart ein røseleg gard.

Husa stod tomme om vinteren, men om våren flytta Olav dit for å bu der. Først let han buskapen sin drive saman, og det var då ei stor mengd, for ingen mann var då rikare på krøter i Breidafjord. Olav sende bod til far sin at han skulle stå ute og sjå ferda hans når han flytta til den nye garden, og la gode ord følgje. Hoskuld lova det.

Olav skipar no til; først let han drive dei skjerraste sauene, deretter kom mjølkefeet, etter dei gjeldnauta og sist gjekk kløvhestane. Det var sett folk til å sjå etter buskapen så dei ikkje skulle gjere nokon krok på vegen. Brodden av ferda var komen inn på den nye garden då Olav reid frå Goddastad, og ingen stad var det op imellom. Hoskuld stod ute med heime mennene sine. Hoskuld sa at Olav, son hans, skulle vere velkomen der og at lukke måtte følgje han på den nye bustaden. «Eg tenkjer helst det vil gå slik at namnet hans vil leve lenge,» sa han.

Jorunn husfrue svara: «Trælkvinesonen er då rik nok til at namnet hans skal leve.»

Med det same huskarane hadde teke kløvene av hestane, reid Olav inn på garden. Då tok han til ords: «No skal folk sleppe å undrast lenger på det som det ofte har vore tale om i vinter, kva denne garden skal heite. Han skal heite Hjarðarholt [Krøterholt].» Det tykte folk høvde godt etter det som hadde bore til der.

Olav sette no bu i Hjarðarholt, og det vart snart ein storgard; det skorta ikkje på nokon ting. Olav voks no mykje i vordnad, og det var mange grunnar til det. Han var godt likt av alle, for når han tok på seg ei sak, greidde han ho slik at alle var nøgde med sin del. Far hans hjelpte han òg til mykje vordnad, og dessutan var mågskapen med myrte mennene til stor hjelp. Folk tykte at Olav var den gjævaste av sønene til Hoskuld.

Hoskuld Dala-Kollsson døyr

Den første vinteren Olav budde på Hjarðarholt, hadde han mykje husfolk og arbeidsfolk, og arbeidet vart skift mellom huskarane; ein gjette gjeldnauta og ein annan kyrne. Fjøsset låg borte i skogen, eit godt stykke frå garden. Ein kveld kom han som gjette gjeldnauta, til Olav og bad han få ein annan mann til å gjete dei, — «for eg vil ha anna arbeid.»

Olav svara: «Eg vil at du skal ha det same arbeidet.»

Han meinte på at då ville han heller bort.

«Du tykkjer då at noko er gale,» sa Olav, «og eg skal gå med deg i kveld når du bind inn nauta, og dersom eg finn at du har nokon grunn for dette, skal eg ikkje rekne på det, men i anna fall skal du nok få merke det.»

Olav tok i handa det gullstegne spjttet Kongsgåve og gjekk heimanfrå, og huskaren med han. Det låg noko snø på marka. Dei kom til fjøset, og det stod oppe. Olav sa at huskaren skulle gå inn, — «eg skal drive inn nauta til deg, og du skal binde dei.» Huskaren gjekk bortåt fjøsdøra, men Olav visste ikkje ordet av, før han kom farande rett i fanget på han. Olav spurde kva han fælte så for. Han svara: «Rapp står i fjøsdøra og trivlar etter meg, men eg er lei av å ta fangtak med han.»

Olav går då til døra og legg til han med spjttet. Rapp triv kring falen på spjttet med båe hender og vrir til, slik at skattet gjekk sund. Olav vil då renne på Rapp, men Rapp fór ned att der han var komen, og slik skildest dei; Olav hadde skattet, men Rapp spjttet. Huskaren og Olav batt deretter inn nauta og gjekk så heim. Olav sa til huskaren at han ville ikkje leggje han til last det han hadde sagt.

Morgonen etter fór Olav heimanfrå og dit Rapp var kasta i røys, og let dei grave der. Rapp var då enno ikkje rotna. Olav fann spjttet sitt der. Sidan let han gjere eit bål, og Rapp vart brend på bålet og oska hans kasta på sjøen. Heretter hadde ingen mann mein av attergonga til Rapp.

25. No er å fortelje om sønene til Hoskuld.

Torleik Hoskuldsson hadde vore stor kjøpmann før han sette bu, og på kjøperdene sine hadde han vore hjå høgborne menn, og folk rekna han som ein framifrå mann. Han hadde òg vore i viking og synte då greit at han var ein djerv kar.

Bård Hoskuldsson hadde òg vore kjøpmann og var vel vord kvar han kom, for han synte allstøtt måtelald og var ein heidersmann i all si ferd. Bård vart gift med ei kvinne frå Breidafjord som heitte Astrid, av god ætt. Son til Bård heitte Torarin og dotter hans Gudny. Ho vart gift med Hall, son til Viga-Styr, og frå dei er det kome ei stor ættgrein.

Hrut Herjolvsson hadde gjewe fri ein træl som heitte Rolv og attåt gjewe han noko gods og bustad ved markskillet mellom han og Hoskuld. Men landemerka låg der så nær at Hrutstokket hadde misteke seg og sett løysingen i marka til Hoskuld. Rolv kom snart til velstand der.

Hoskuld likte dette svært lite, at Hrut hadde sett løysingen tett i garden hans, og bad han betale for jorda han budde på, — «for det er min eigedom.»

Løysingen fór til Hrut og fortalde kva han hadde sagt. Hrut bad han ikkje bry seg om det og ikkje betale noko til Hoskuld. «Eg veit ikkje,» sa han, «kven av oss som har ått denne jorda.»

Løysingen fór no heim og vart sitjande på garden sin nett som før. Stutt tid etter fór Torleik Hoskuldsson, etter samråd med faren, saman med nokre mann til garden åt løysingen og tok og drap han, og la under seg og faren alt godset som løysingen hadde tent opp.

Dette spurde Hrut og sønene hans, og dei likte det lite. Mange av sønene hans var vakne, og det var ein frendeflokk som ikkje syntest god å gå på. Hrut prøvde saka for lova, korleis dei skulle fare fram, men då saka vart granska av lovkunnige menn, gjekk det Hrut og hans folk imot. Dei la

vekt på at Hrut hadde sett løysingen ned i marka til Hoskuld utan lov, og at han hadde tent seg opp der. Torleik hadde drepe han på deira eigen eigedom. Hrut var ille nøgd med dommen, men heldt fred likevel.

Etter dette let Torleik byggje ein gard på markskillet mellom Hrut og Hoskuld, der det heiter Kambsnes; der budde Torleik ei tid, som før er fortalt. Torleik fekk ein son med kona si; han vart austi med vatn og gjeven namnet Bolle. Han vart snart ein emneleg mann.

26. Hoskuld Dala-Kollsson vart sjuk i alderdommen sin, og sende bod på sønene og dei andre frendane sine. Då dei kom, sa han til Bård og Torleik: «Eg har vorte noko låk. Sjukdommar har ikkje brukt å bite på meg, og eg trur at denne sotta blir meg til bane. No er de to ektefødde søner, som de veit, og har rett på heile arven etter meg. Men den tredje sonen min er ikkje odelsboren. No vil eg be dykk brønne at Olav skal bli leidd i arv og få tredjedelen av godset med dykk.»

Bård svara først og sa at han ville gjere dette etter som faren ville det, — «for eg ventar meg sømd av Olav i alle måtar, og det dess meir som han er rikare på gods.»

Då sa Torleik: «Det er langt ifrå min vilje at Olav skal få arverett. Han har gods nok før, og du, far, har gjewe mykje av ditt til det og lenge gjort stor skilnad på oss brønne. Eg vil ikkje med min gode vilje gjere avkall på noko av den heider eg er fødd til.»

Hoskuld sa: «Ikkje vil de rane meg for min lovlege rett til å gje son min tolv øyre, så storætta som Olav er på morsida.»

Torleik gjekk med på det. Hoskuld tok då gullringen Håkonsgåve — han vog ei mark — og sverdet Kongsgåve, som kom på ei halv mark gull, og gav til Olav, son sin, og saman med gåvene si eiga og ætta si lukke. Men det gjorde han ikkje av den grunn, sa han, at han ikkje visste at ho alt følgde han. Olav tok imot gåvene og sa at det fekk stå si

prøve korleis Torleik likte det. Torleik let ille over dette og meinte at Hoskuld hadde narra han bort.

Olav svara: «Eg vil ikkje sleppe desse eignelutene frå meg. Torleik, for det er vitne på at du samtykte i denne gåva. Eg vil ta vågnaden med å halde på dette godset.» Bård sa seg samnd i det faren hadde gjort.

Så døyvde Hoskuld. Folk tykte det var stor skade, først og fremst for sønene og skyldfolket hans og dei han var i mågskap og vennskap med. Sønene let kaste ein vørdeleg haug etter han, men dei bar lite gods i haugen. Då det var gjort, tok brørne til å tale om eit erveal etter far sin, som skikken var i den tid.

Olav sa då: «Eg tykkjer ikkje vi må ta til med denne veitsla for snøgt, om ho skal bli så vørdeleg at vi kan ha ære av ho. No lid det alt langt på hausten, og det er ikkje lett å skaffe alt som skal til. Dei fleste som har lang veg å fare, vil tykkje det er vanskeleg å kome haustdags, og vi kan vere visse på at mange ikkje kjem av dei vi helst ville ha. No vil eg by meg til å be folk til dette gjestebodet på tinget i sommar, og eg vil vere med og koste tredjeparten.» Brørne var samde i dette, og Olav fór heim.

Torleik og Bård skifte arven mellom seg. Bård fekk fars-garden; det rådde dei fleste til, for han var den mest vennesele. Torleik fekk meir lausøyre. Brørne Olav og Bård var gode venner, men det var heller kaldt mellom Olav og Torleik.

No gjekk denne vinteren og det vart sommar og leid til ting-tida. Hoskuldssønene budde seg til å fare til tinget. Det var lett å sjå at Olav i mykje stod over brørne sine. Då dei kom til tinget, tjelda dei bua si og stelte ho fageri og vel i stand.

27. Det er fortalt at ein dag då folk gjekk til Lovberget, stod Olav opp og bad seg ljod. Først tala han om at faren var fallen frå. «Her er no mange menn, friendane og vennene hans,» sa han så, «og no er det viljen til brørne mine at eg

skal by alle dykk gødar til erveal etter Hoskuld, far vår, for det er nok dei fleste av dei gildaste mennene som var bundne til han i skyldskap eller mågskap. Eg skal òg gjere kjent at ingen av stormennene skal fare frå gjestebodet utan gåva. Så vil vi òg be alle bønder og kven som vil kome, både rike og ringe, til ei halvmånads veitsle på Hoskuldstrad ti veker før vinternettene.»

Då Olav enda talen sin, vart han møtt med fagningsrop, og folk tykte det var ein uvanleg hovdingsleg tale. Men då han kom heim til bua og fortalde brørne kva han hadde emna til, likte dei det lite og tykte at han hadde slått vel stort på. Deretter reid brørne heim.

Sommaren leid no, og brørne budde seg til gjestebodet. Olav la til sin tredjedel og vel så det, og veitsla vart førebudd med det beste av alle slag. Det vart samla mykje saman, for dei venta mange gjester. Og det er sagt at då tida kom, møte dei fram, mest alle dei stormennene som hadde lova å kome, og det vart så mykje folk at dei fleste seier det var fulle ni hundre. Dette var eit av dei to største gjestebod som har vore på Island; det andre var erveålet som Hjaltessønene gjorde etter far sin, der var det tolv hundre.¹

Gjestebodet var på alle måtar eit fagna lag og var brørne til mykje ære. Olav var førerinnen for det meste. Han gav gåver til liks med bae brørne sine, og alle stormennene fekk.

Då dei fleste var farne, gav Olav seg i tale med Torleik, bror sin, og sa: «Du veit, frende, at det har ikkje vore godt mellom oss, men no ville eg gjerne at vi skulle halde frendskapen betre. Eg veit du misliker at eg tok imot dei eignelutene som far min gav meg på dødsdagen sin. Dersom du no tykkjest ha lide urett med dette, vil eg gjerne vinne godviljen din med å fostre son din, for den blir alltid kalla mindre mann, som fostrar annemanns barn.»

¹ «Hundre» tyder her og dei fleste stadene i saga storhundre, 120.

Torleik tok dette vel opp og sa som sant var, at dette var eit ærefullt tilbod. Olav tok då til seg Bolle, son til Torleik; han var tre vintrar gammal. Dei skildest no med beste vennskap, og Bolle vart med Olav heim til Hjarðarholt. Torgjerd tok vel imot han, og Bolle voks opp der. Dei heldt ikkje mindre av han enn av sine eigne born.

Olav På og borna hans

28. Olav og Torgjerd fekk ein son. Han vart aust med vatn og gjeve namn, og Olav kalla han Kjarðan etter Myrkjarðan, morfar sin. Bolle og Kjarðan var om lag jarngamle. Olav og Torgjerd fekk fleire born, og sønene heitte Steintor, Halldor, Helge og Hoskuld, som var den yngste. Døtrene deira heitte Bertora og Torbjørg. Dei var alle emnelege born då dei voks opp.

I den tid budde Holmgonge-Berse i Saurbø på garden Tunga. Han kom til Olav og baud seg til å fostre Halldor, son hans. Det tok Olav imot, og Halldor fór heim med han. Han var då årsgammal. Den somnaren vart Berse sjuk, og låg lenge utover somnaren. Det er fortalt at ein dag var folk på Tunga ute i høynna, og Halldor og Berse var att inne. Halldor låg i voggja, men voggja velta under guten, og han datt ned på golvet. Berse kunne ikkje kome til hjelp, og han kvad då dette:

Båe ligg vi
i lammesssen,
Halldor og eg,
kjern ingen veg;
alder held meg,
men ungdom deg,
det besnar med deg,
men ikkje med meg.

Sidan kom det folk og tok Halldor opp av golvet, og Berse vart betre. Halldor vart oppfødd der og vart ein stor og staut kar.

Kjarðan Olavsson voks opp heime på Hjarðarholt. Han var den vakraste av alle menn som var fødde på Island, hadde stort og velforma andlet, utifrå vakre augo og var ljøs på let. Håret var stort og fagert som silke og fall i lokkar. Han var stor og sterk som Egil, morfar sin, eller Torolv. Kjarðan tok seg betre ut enn andre menn, slik at alle som såg han, måtte undrast. Han var òg betre våpenfør enn dei fleste andre, og flink med hendene, og han sumde betre enn nokon. I alle idrettar var han langt framom andre, men endå var han meir smålåten og vennessel enn nokon annan, slik at kvart barn heldt av han; han var gladlyndt og gjevnmild. Olav heldt mest av Kjarðan av alle borna sine.

Bolle, fostbror hans, var òg stor på vokster, og han kom nest Kjarðan i alle idrettar og karsverk. Han var sterk og vakker å sjå til, høvisk og staskjær og ein framifrå stridsmann. Postbrøerne heldt mykje av kvarandre.

Olav sat no heime på garden i mange år.

29. Ein vår, er det fortalt, sa Olav til Torgjerd at han hadde tenkt seg utanlands, — «og eg vil at du tek vare på garden og borna.» Torgjerd sa at det likte ho lite, men Olav meinte at han måtte rå. Han kjøpte eit skip som stod oppe vest i Vadil, fór ut om somnaren og kom til Hordaland.

Eit lite stykke oppe i landet budde der ein mann som heitte Geirmund Gny. Han var ein rik og mektig mann og ein stor viking. Ein ufredsman var han, men no hadde han slått seg til ro og var hirdmann hjå Håkon jarl den mektige. Geirmund fór straks ned til skipet, og han kjendest ved Olav med ein gong, for han hadde høyrte tale om han. Han baud Olav til seg med så mange mann som han ville. Det tok Olav imot og slo seg til hjå han med fem mann, og rorskarane hans fekk seg opphjelde kringom i Hordaland.

Geirmund stelte vel for Olav. Det var ein røseleg gard og